
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
68
13
A
62

IO. FERNELII AMBIANI

DE FEBRIVM CVRATIONE.

LIBER VNVS.

ROMAE, Apud Hæredes Antonij Bladij Impressores Camerales. MDLXXIX.

Ex Auctoritate superiorum.

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISS. D. D. CAROLO ANGENOREO S. R. ECCL. CARDINALI à Rambollieto Nuncupato.

Natalis Geberius Medicus S. P. D.

VMANÆ vitæ inconſtans ac parum ſtabilis conditio, Cardinalis ampliſs. ſummorum virorum conatus nunc ſtatim in limine frangit omnino, nunc media via intercipit, uixque eos unquam ad propoſitum finem peruenire ſinit. Quo fit ut opera nonnulla ad publicam vtilitatem plurimũ pertinentia, ab his fæliciter incœpta & in lucem aliqua ex parte edita, poſte

ritati quaſi ſtimulo ſint, ut non quæ reſtant modo nondum ſatis elimata, verumetiam quæ uix adumbrata ſunt ſtudioſè perſcrutentur, atque ijs (qua poteſt fieri diligentia) extrema manu adhibita, horum auctores è ſepulchro reuocare ſtudioſi ſuperſtites, conentur: In quo & pios ſe ac gratos in memoria eruditorum hominum perpetuanda declarant: & poſterorum utilitati ac commodis ſeruiunt. Nullus (credo) arte medica uel leuiter tinctus eſt, qui Io. *Fernelij* aut ſcripta quæ typis iam mandata ſunt non legerit, aut de his quæ poſthac excudenda, partim abſoluta, partim ab auctore tantum delineata ſuperſunt non aliquid ſubolfecerit, aut ſaltem tanti viri nomen ac famam prædicari aliquando non audierit. Is antè paulò quàm animam age-

re

ret, inter cetera, auunculo meo Gu lielmo Plantio Cænomano medico doctissimo sui amantissimo & sibi affinitate coniuncto, scripta sua ut accuratius exigerentur commisit. Cui morem gerere cupiens, his diligenter examinandis plurimum insudauit, ut uidere est ex editione operum Fernelij Lutetiæ facta anno domini 1567. Sed inuisendis ægris iugiter occupatus, id quod sibi proposuerat, perficere nō potuit. Cum igitur moribundum se sentiret, mihi qui lecto adsidebam, quęcunque in epistola sua operibus Fernelij præposita pollicetur, ut tempore & loco publicarentur mandauit. Itaque operępretium mihi uisum est hoc opus Fernelij de Febrium curatione, tum ad posteritatis vtilitatem, tum ad auctoris commendationem, tum vt ti-

bi, quem hoc velle cognoram, morē, vt debeo, gererem, publicare. Me quoque mouerunt atque incitarunt, & cohortationibus & precibus adhibitis, vt id facerem homines eruditisſimi tibique deditiſs. Aurelius Stagnus medicus in vrbe ſingularis. M. Antonius Muretus homo tui longe ſtudioſisſimus, Reginaldus Candelarius ſumma obſeruantia tibi in perpetuum deuinctus, & alij quorum iudicium á te magni fieri ſcio. Cętera Fernelij quæ ſuperſunt non tam citò in lucem prodibunt, eò quod in aduerſariis adhuc iaceant, præter opus quod de morbi Gallici curatione inſcribitur: Illud enim, deo fauētē paulopoſt in lucē proferemus, ſi id quod nunc diuulgamus ſtudioſis huius artis gratum eſſe intelligemus. Vale. Roma 4. Cal. Maij. 1579.

IO. FERNELII AMbiani de Febrium curatione

LIBER VNVS.

PRAEFATIO.

ANTA olim Empiricæ sectæ vis fuisse videtur & celebritas, vt apud eos qui sese rationales profitētur, non parum etiamnum pristinæ retineat auctoritatis. Perpauci enim morborum causas aut continentes, aut antecedentes aut etiam concomitantes accuratè satis scrutantur, sed morbi cuiusque audito nomine, seu quod febris continua tertianaue sit, seu pleuritis, seu nephritis, aut arthritis, protinus ad peculiares traditas sibi medendi pręceptiones concurrunt, quas mirificè sed nullo aut certè minimo iudicio amplexantur & excolunt, vmbras potius & nomina quam morbos ipsos sequuti. Si qui fortè ex his continentes, causas attingunt, antecedentes tamen aut assidētes vniuersam dico corporis

principumq́ue partium & humorum qui in his peccant constitutionem prætermittunt. Generalem igitur medendi rationem ac methodum & summa remediorum quæ hactenus protuli genera statuens ad singulorum deinceps morborum peculiarem cũ rationẽ accommodare, insuper & propria cuiusque remedia producere, hoc quasi initio præceptiones tradam, quibus qui medicinam facturus est, curãdi iudicium dirigat atque confirmet, tum ne quid inconsideratè gerat: tum etiam ne in singulorũ tractatione breuitatis studiosi cogamur hæc subinde inculcare, quę multorũ sunt cõmunia.

Antè morbi cuiusque curationem omnium tum humorum tum partium corporis vitia peruestiganda esse.

CAP. I.

OMNIVM id iure primum videtur, vt ad ægrum veniens ex symptomatum quæ plurimum fatigant recensione, & affectam primario sedem, & affectum qui in ea consistit, & eius continentem causam intelligas, ut quorum gratia maxime sis accersitus. Deinde vero reli-

qui quoque corporis (vt secundo pathologiæ docui) constitutionem discas, sine qua nihil tutò aggredi possis. Inter sermones tacitè obserues quo habitu, gracili an obeso, & quo ferè temperamento decumbens sit: Deinde sciscitetis quæ viuendi consuetudo olim familiaris. Quæ antè morbum integra valetudine esset corporis constitutio, quis habitus mediocris an plethoricus qui non nisi purorum est & benè valentiū. Sin deterior corporis constitutio suspecta fuerit, quærendum quibus olim grauioribus morbis conflictatus sit, & perfectene sublati sint, in hos enim facilis est relapsus. Ad hæc proprijs quoque notis de corpore sciendum, purumne id sit an impurum: si impurum quæ corporis regio obsideatur vitioso humore, primane an secunda an tertia. Is verò humor alteratus solumne sit, vt crudus aut leuiter corruptus, q. citra vacuationem seu naturæ seu artis beneficio possit in pristinam bonitatem redire: an sic vitiatus ut naturæ limites prætergressus, & omnino præter naturam, prorsus extirpari vacuarique debeat. Tertio vagusne ac diffluens sit peccans humor: an contra vena-

rum aut viſcerum aliarumue partium ſubſtantiæ impactus & adhærens: Ille enim breuiorem morbum facit, prompteque medicamento cedit: Hic verò difficilè & morbum peruicaciorem reddit. Si adhærens an cum obſtructione ſimplici, an etiam cum tumore qui in aliquo viſcere aut alia parte contactu mollis aut durus, renitens aut laxus percipitur. Tumor enim præſertim durus atque diuturnus, non niſi pręparatione adhibita multo tēpore eximitur. Quarto, vitioſus ſit humor, an corruptus: hic enim accelerandam curationem cautione maiore poſtulat, præſertim ſi febris adeſt. Et hęc corruptio atq; putredo, ſimplexne & ſolitaria ſit, an pręterea partis cui adhæreſcit ſubſtantia labefactata ſit: Hæc rurſum labes ſitne ex diutina corrupti humoris contagione & adhæſu, an ab ipſo ortu & à prima origine quaſi hęreditario iure contracta. Poſtremò leuiſne ea ſit ac recens, an conſummata adeo ut non amplius in naturalem atque bonum ſtatum pars reuocari poſſit. Grauiſſimum ſanè vitium eſt labes aut corruptio ſubſtantię viſceris, quod etiam ſi omnem noxium humorem expurgaueris, per-
ſiſtit

ſiſtit in viſcere, & vix aut nullo modo arte corrigi poteſt; præſertim ſi hęreditarium eſt, vel graue atque conſummatum exiſtit. Hęc præcipua interiorum cauſarum eſt obſeruatio tum ad prædicendum, tum ad curandum imprimis neceſſaria. Nam ſiue interior præter naturam cauſa morbum protulit, eique coniuncta eſt atque continens; ſiue illi duntaxat aſſidet aut implicita eſt; propterea tamẽ quod vel eum ipſum fouet vel eius ſymptomata aſperiora reddit, prætermitti non debet: nam ſine eius animaduerſione neque prædictio neque curatio iniri rectè poteſt. Magni igitur intereſt morbus hoc an illo modo affectum corpus inuadat. Qui in purum & benè conſtitutũ corpus inciderit, certos atque legitimos: qui in vitioſum atque impurum, diſtortos & inopinatos progreſſus habebit. Si quem euchymo & puro corpore partibuſque principibus benè conſtitutis, euidentium cauſarum vi ex ſubita poſt exercitationem validam refrigeratione pleuritis adoriatur, ea vtique pura & exquiſita exiſtet, quam protinus ſecta vena quamplurimum leniet: aliaque adhibita remedia luculenter iuuabunt,
huius

huius quoq; concoctio statis fiet periodis, nec alia quàm pleuritidis symptomata ęgrũ affligent. Alium item benè constitutum pluuioso simulque ęstuoso cœlo iter facientẽ si constipata cute, obsideat continua febris eaque conclusa, ex putrefactis humoribus qui in maioribus sunt vasis: ea omnino simplex cum sit, proprijs dumtaxat stipabitur symptomatis, constantes nec perturbatos, sed decretorijs diebus definitos motus habebit, legitimaque indicia. In hoc statim initio nulla purgatione præmissa, venę sectio quę multitudinem conclusęque putredinis magnam portionem subtrahat, plurimum ad curationem conducet: deinde detergentia medicamenta & attenuantia quę corpus reliquamque putredinem pręparent, vt insiti caloris beneficio cocta secretaque tũ arte tum impetu naturę deducantur in salutem. Ad eundem propè modum: pestilens febris quę ex inquinati aëris contagione maligna, purum corpus inuaserit, sui dumtaxat generis symptomata promet: & antidotis maximè cardiacis, & ijs quę malignitatem frenant, abigetur nulla vacuationis necessitate. At si contra statuamus ijsdem

ex causis

ex causis alios, quibus antè morbum vel impurum corpus esset, vel malè constituta viscera morbis similibus exerceri: horũ neq; certa lex neq; certum fuerit iudicium, sed omnia perturbata, confusa & plerũq; inopinata ingruẽt, vt subinde remedia mutanda atq; permiscẽda sint. Pleuritis enim si obtigerit neque exquisita neque legitima extiterit, sed vel è destillatione frigida, vel è corporis frigido pituitosoque habitu crudior euadet concoctuque difficilior, è qua vix quicquam tussi educetur, neque hanc vena secta conspicuè minuet. Sed & extraordinaria symptomata, ut suffocationis metus pręgressus, ordinem peruertent, pręsertim si asthmati opportunus fuit æger. Si verò cõtinua aut etiam pestilens febris idipsum occuparit, impuritatis symptomata vt cordis dolor, animi defectio, nausea frequens, vomitio, oppressio hisque similia, propriã febris conditionem mutabunt, ut eius incertum futurum sit iudicium. Eadem quoque impuritas viscera primasque venas infarciens obsistet ne statim initio propria febris remedia commodari possint. Ea enim antequam venę sectio adhibeatur expurgari postu-

ri postulat non paruo temporis viriumque dispēdio. Febris etiam longior & tum iudicatu tum curatu difficilior atque periculosior euadet: multo autem magis si quod viscus antè morbum malè affectum iam erat. Hęc igitur sunt antè cuiusque morbi curationem animaduersione digna, & quibus prętermissis nihil certò potest de morbi cuiusque iudicio aut curatione statui.

Quæ nam plethoræ quæ cacochymiæ præcipua sit sedes & quæ vtriusque sint causæ.

CAP. II.

LETHORA quæ probi ac vtilis sanguinis seu succorum omnium æquabilis est redundantia, maximè ac præcipuè in venis oritur maioribus è quibus anastomosi tenue nonnihil quēadmodū è pleniore sinistro cordis sinu crassiusculum aliquid vna cum vitali spiritu in maiores effunditur arterias: quæ non minus quam venæ copia turgentes atque distentæ validum tum pulsum edunt, è maioribus tum venis tum arteriis copia turgentibus in minores, ex hisque in carnis molē habitum

habitumque corporis effusio fit atque plethora, summas corporis partes ac musculos implens & distendens addito rubore coloreque viuido. Porrò autem in prima corporis regione quæ antè portas est iecoris, nulla propriè plethora succrescit, neque quum ventriculus & partes sub abdomine, cibi vel optimi copia quasi saginatæ distenduntur plethora est. Sed solum multitudo quæ in vasis maioribus & in habitu corporis sani ac benè cõstituti cumulatur, ex opportunè dati cibi potusque vbertate & affluentia. Quæcunque alijs ex causis redundantia in vasis congeritur, multa potius est cacochymia. Omnis autem cacochymia & humorũ impuritas aut ex vitiosa viscerum affectione, aut ex improba viuendi ratione, nõ aliis ex causis proficiscitur: Iecur, Lien, ventriculus assidentesque partes, seu intemperie, seu impuritate, seu substantiæ labe inquinentur, humores succosque vel ex temperato & puro alimento proferent, sui similes & labefactatos. Intemperatus quoque cibus aut crassus, aut tenax, aut corruptus, nõ exquisitè poterit concoctione mutari, quin vel in sanguinem vel in alium humorem

rem facessens, pristinæ conditionis & naturæ nonnihil redoleat, aut vitium aliud contrahat, si immodicus sit & a naturali calore minimè vincatur. Præcipua verò cacochymiæ sedes est prima corporis regio, uentriculo, liene, iecoris cauo circumpositisque partibus circumscripta. Hæc enim vt cibi promptuarium est, in quod omnia demittuntur, ita & corporis totius velut sentina quædam est, in quam illorum superuacua amandantur, siue sanum siue ęgrum corpus sit, siue purum siue impurum alimentum. Non solum enim cibi reliquię & fęces, verum etiam humores superacui è iecoris cõcoctione & ex succis in venas delatis secreti illic subsistunt. In ventriculo & intestinis membranosis quidem ac frigidis cruda ac superuacanea pituita, quæ eorum propriũ excrementum est: primum quidem aquea, deinde calore crassescens & mucosa euadens, ab hac vitrea, postremò gypsea omniũ crassissima & intestinis tenacius adhærescens. In folliculo fellis & secundum iecoris caua flaua bilis abundat, quę feruore in vitellinam, deinde in porraceam, in erugino sam, in ceruleam & in atram omnium

acerrimam atq; perniciosissimã facessit. In liene melancholicus atq; terrenus humor, colligitur, qui vstione in atrã eã bilẽ, quę mitior appellat̃, degenerat. Sic igitur in regione prima coërcẽtur humores superuacui, ijq; interdũ cũ putredine, interdũ vsq; adeo exuperant, vt è proprijs conceptaculis in alienas sedes redundent, & prę copia irruãt in mesenterium, in pancreas & in intestina: in quibus etiam diuturnitate in prædu ros plerumque concrescunt tumores. Ab his interdum per iecur in secundam quoq; corporis regionem, quæ maiorum est venarum, hincq; tandẽ in corporis habitum incurrunt: vt in regio morbo, in arquato nigro, in leucophlegmatia. Interdũ, at rarius, venarũ succi corrumpuntur, labemq; contrahũt, etiã si nulla viscerum sit impuritas: nam æstu, exercitatione vel ira incalescunt, inspiratione graui & putrida corrũpuntur: pestilẽte cœlo labefactantur. Hinc autẽ magna curãdi varietas, vt mox dicã, depromit̃. Hæc verò externarũ causarũ vis sine corporis pręparatione leuis. Quocirca temerè ac fortuitò omnia dirigit, qui neglecto viscerũ statu, morbi cuiusque curationem suscipit.

Summa ratio eximendæ tum plethoræ tum cacochymiæ, quæ duæ communes sunt morborum causæ.

CAP. III.

PLETHORA quæ iam grauis citra morbi vllius metum esse cœpit, tenui cibo potuque aut etiam inedia lentè, sensim ac tutò eximitur. Quæ verò instans morbi periculum minatur, repentè venæ sectione soluenda, vt periculo subtrahat, tutumque corpus reddat. Quę iam morbum protulit, vt continuam febrem, interiorem phlegmonen, suffocationẽ, hęmorrhagian ex rupta, aperta vel exesa vena; protinus quoque sectione venæ minuẽda, vt morbi cursum intercipiat, & quicquid eius factũ iam est, breuius efficiat. Plethora quę alieno morbo dumtaxat comes assistit, neque efficiens eius est causa, vt quæ febrẽ comitatur intermittentem, aperta etiam vena vtiliter eximitur. Tametsi enim propriam morbi causam non tollit, multa tamen eius symptomata lenit, & cetera deinceps remedia tutiora expeditioraque facit. Quocumque igitur morbo venę multo feruidoque sanguine turgent, si modo carnosum

ſum ac bene habitum corpus eſt,& uires, vt ferè fit, conſtant, quæ ſuperat & copia ſui grauis eſt materia, nullo incommodo detrahi poteſt, etiam ſi ſecta vena nihil ad primariam morbi curationem conferre videatur. ea tamen, ſi lentus morbus minimè vrget, ſub victu tenui ſpatio eximi tutò poteſt. Plethoram impuram quę multa eſt cacochymia, iiſdem caſibus repẽtinis & ſimili rerũ neceſſitate tutò venæ ſectione ſubtrahes: præcordijs tamen, ſi huic initium dederint, prius expurgatis. Nam quauis materia turgẽtes diſtentęque venæ repentinis caſibus depleri tutò poſſunt, ut ea vacuatione leuetur æger, & multitudinis pericula declinet. Citra plethoram verò, etiamſi non ſuperet, ſed vel integra vel deficiens ſit venarum materia, interdũ tamen reuulſionis gratia emittitur, vt, alio dato itinere, eoque contrario, eius curſus auertatur. Id autem commodiſſimum eſt quum ſanguis præter naturam è venis prorumpens immodicè, è naribus, ex vtero, hæmorrhoidibus, aut vomitione ſcreatuue profunditur: aut cum in partẽ quamuis irruẽs eriſypelatis phlegmoneſue collectionem minatur, ſiue id ſponte exe-

ſis aut apertis venis contingat, ſiue ex aliquo ſubito caſu, vt labore, vociferatione, contuſione, ictu diſruptæ uenę ſunt. Hæc igitur affectuum & vitiorũ genera ſunt. quibus aut vtiliter aut neceſſariò ſecta vena ſuccurritur.

Summa ratio eximendæ cacochymiæ.

CAP. IIII.

DE cacochymia autem cui peculiaris eſt purgatio, ita ſtatuendũ. In prima corporis regione, ſi recens adhuc eſt impuritas, nec morbũ vllũ progenuit, quoniam ferè cruditatis ſoboles eſt, parciore victu aut inedia emendari poteſt. Vetuſtiorẽ quam nec victus tenuis ac ſiccans nec inedia ſuſtulit, aut vomitione aut deiectione aut utraque ſubtrahes, vt quum in omnes primę regionis partes ęquabiliter effuſa eſt. Tum enim aluus molli clyſtere primum ducenda. deinde ſi craſſioris pituitæ atque glutinoſę prouentus inteſtina, vt plerũque fit, inferciat, ea detergente clyſtere eluẽda, ſubinde repetito, dum (ſi cetera ſinunt) nihil graue, tenſum durumue reliquum ſit in imo ventre, & viæ omnes in aluũ directę, liberæ ſint & expeditæ. Expurgatis inteſtinis

ſtinis,ſi uentriculus impuritate grauatur,eaque vel cordis dolore, vel frequenti nauſea ſurſum obrepere contendat, vomitione ducenda leui primum, deinde,ſi opus ſit validiore. Sin verò citra nauſeam grauis eſt, & ventriculi diſtẽtione, dolore,ructu,rugitu, cibi faſtidio, aut oris amarore affligit, potione ex hiera detergẽda deijciendaque eſt: idque ſæpius ex interuallis dum quæ dixi mala aut omnia aut certè plurima deſierint. In interuallis autem materia ſubſiſtens apparetur attenuante atque detergente apozemate,foris quoq; illitu,atque etiam,ſi rei grauitas expoſcit, fomento, cui ſimilis inſit facultas.victus tenuis ſit atq; boni ſucci,qui exigua materia vires aut pares aut paulo infirmiores conſeruet: vt natura coctione cibi minimũ impedita,eos qui lędunt humores mitificet atque domet. Si victus pariter ſiccans ſit & attenuans, medicamentorum vis maior exiſtet, nulla aliena permiſtione retuſa. Expurgatus ventriculus proprijs demum corroborabitur ſubſidijs. Pręcordia verò ſi tum etiamnũ impura maneant,idque nullo tumore conſpicuo, ſed obſtructione ſola quam ſitis vel oris ama-

ror indicet, vt in simplici dupliciue tertiana vel uirium imbecillitas, vel fœdus faciei color vt in ictero, vel mala corporis enutritio, vt in leucophlegmatia & atrophia: purganda aliquanto validius erunt ac sæpius, sed nulla tamen scammonij, vel colocynthidis, vel turpeti facultate, quod è distantioribus ea sedibus tenues proliciant humores: ijs plerumque prætermissis crassiusculis qui præcordiorum obstructiones parere solēt. At verò si quis in iecore, aut in liene, aut in pancrea, aut in alia quauis mesenterij sede, tumor obduruisse depræhēdetur, idque vel situ doloris, vel ingrauescente pondere, uel decubitu difficili, uel contractu atq; renixu: diutius continuandæ purgationes erunt, eæque blandæ ex senna, agarico atque interdum rheobarbaro, ita quidem detergentibus aperientibusque medicamētis dilutę, vt crassum & tenacem humorem eumque in progressu syncerum detrahant. Atque si virium status patitur, subinde repetendæ erunt, dum pedetentim tumor omnis sublatus appareat, laboransque nihil amplius de se queratur. Hæc medendi ratio citra virium offensionem inueterata & obdurata

vitia ſenſim demolitur, quæ vehementiora pharmaca ſumma vi ſummaque viriũ perturbatione non excutiunt: & quæ antiqui vt immedicabilia reliquerunt. His autem purgationibus interſerenda erunt quę concretum humorem incidant ac detergant, ut validiora apozemata, fotus molliens, colliquans, & incidens, illituſque ſimilis, cui inducetur lana ſuccida, vel ſimilis facultatis emplaſtrum vt omnium ope humor fluxilior euadat & ad purgationem ſequatur.

Si pars quæ intumuerat, iam conuenienter expurgata, proprię ſubſtantię labem cõtraxiſſe tandem noſcatur, ijs notis quas in pathologia recenſui: aut ſi languidiores vires curationis longitudine labaſcũt, & ęgrè poſſint curationis longitudinem perferre, licet medio etiam curſu ſubſiſtere, ne in vitæ diſcrimen eum adducas cui maximè opitulari conſilium eſt.

Sędata enim medicamentorum perturbatione, quum corpus in tranquillum iam ſe receperit, nõ parua adhibitæ curationis ęmolumenta commodaque percipiet. Si tũ non parum ipſe ſibi adiutus leuatuſque videatur,

deatur, spes est reliquam posse curationem aliquando compleri. Sin verò eadem quæ antè symptomata aut non multo mitiora persistunt, non leuis suspicio sit labefactatę substantiæ partis, quę vix vnquam pristinā & integram constitutionem sit receptura. Tum blandiri, & quod mali reliquū est suauiter lenire satius est, quam ope irrita ægrū pręcipitare. Hæc summa expurgandæ cacochymiæ ratio, exquisitè & ad vnguem si lentus nec admodū præceps est morbus, obseruari potest, siue cum diuturna febre, siue sine febre sit. At verò in acuto & præcipiti morbo, ut in continua febre aut pleuritide, cuius presertim ea impuritas causa nō fuerit, vix antè tota demi potest, quam breui acutus morbus finitus sit.

Nunc de cacochymia quæ in vasis & in habitu est corporis vacuanda, dicendum. Hanc vix tutò aggredi possis, antequam sit primæ regioni prospectum: quæ quasi sentina est & prima origo omnis impuritatis. Ea neglecta quisquis morbi vllius curationem suscipit, tanquam cœcus omnia fortunæ temeritate dirigit. Vnde veteres mirari subit, qui hac prætermissa de sola vaso-

rum

rum & habitus corporis impuritate verba fecerunt. Vasorum impuritas, si immodica fuerit, venasque distendat, venæ sectione tutò, ut dixi, minuitur. Quę verò citra plenitudinem est, si ab euidentibus causis, quæ sanguinem succosque corruperint profecta est, tum venæ sectione tum purgatione peræque substrahi potest. Corrupto enim sanguini detracto purior à sanis visceribus euchymisque cibis succedet. Sin verò primæ regionis impuritas aut mala viscerum affectio, vt ferè fit, huic initium dedit, nihil potest venæ sectio conferre: quod impuro sanguini mox impurior succedat, neque possit impuritatis eum fontem secta vena exhaurire. Purgatio sola eam eximet impuritatem, vt quæ primum regionem infimam, deinde maiores venas, postremò corporis habitum illuuie liberat: non semel quidem & uniuersè, sed pedetentim ac sensim, auctis vt antè dixi remediorum viribus: idque dum puriores vrinæ existant, & color corporis viuidior, ceteraque symptomata mitiora. Ad eos humores qui in vasis peccant, prę paratio quoque necessaria validis apozematis, quæ vias

in aluum directas referent, viscera expediant, humores crassos attenuent, lentosque detergant. Quorum omnium administratio non citra dierum in quibus maior est tranquillitas, & in quibus concoctionis notę se prodūt, obseruatione, tutò fieri potest. Humorum vitia quæ in habitum summamq; corporis è subiectis regionibus emerserūt, alia purgatio, alia venæ sectio vacuat. Phlegmonas enim, carbunculos, furunculos, erisypelata, scabiem sordidam, tensiuam lassitudinem, & alia quæcunque mala cum inflammatione ingruunt, venæ sectio tollit, expurgatis tamen antè visceribus, primisue sedibus si sordidę fuerint. Secta vena, impuritatis reliquiæ medicamento ducendæ, cuius vis non ad venas modò maiores, sed ad corporis quoque partes summas attingat. Si quid præterea in corporis summo reliquum subsistat, ijs dissipabitur quæ halitu digerūnt sudoresue cient. Sin verò collectum in tumorem idipsum est, vt in phlegmone, in carbunculo atque furunculo, peculiaribus remedijs curandum. At verò herpetes, impetigines, icterum, leucophlegmatian, cachexian eiusque generis affectus

ctus, quos non inflammatio, sed una humoris vitiositas protulit, valida purgatio reuocat & exigit per aluum. expurgato corpore, sudores aut halitus quod reliquum est eripiunt. Id autem si extremis partibus vt articulis, capiti, alis, inguinibus adhęresceret, siue scirrhi siue œdematis, siue laxioris tumoris specie, non nisi topicis remedijs mollientibus, incidentibus, aperientibus, detergentibusue tolli posset. Hæc in singulorum morborum qui vacuationem vllam exigunt curationes præfari decuit.

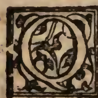
Medendi præceptiones simplicium quidem morborum hæ sunt, quum solitarij nō alijs implicantur affectibus, quando quidē non omnes implicatos persequi licet. Si quando tamen simplices illi uariè concurrant, hac una præfatione sua cuique curatio poterit accommodari. In simplicibus eum quem in pathologia institui sequar ordinē: primumque febrium curationem tradam, deinde morborū qui partes supra diaphragma obsident, tertio eorū qui sub diaphragmate sunt, postremò exteriorum quos in chirurgian referunt. Neque, ut plerique omnes, in solam remediorum enumeratio-

nem

nem empiricorum more incumbam, sed qua etiam ratione, quo morbi tempore, quibus naturis ea conueniant, quamdiu sin gulis vtendum, & quando ad alia transeundum, indicabo: vt remediorum inuentioni methodus quoque & utendi ratio coniuncta sit, proprijs confirmata signis.

Quæ ad methodicam febrium curationẽ obseruanda.

CAP. V.

QVAS olim febrium diferentias atque causas tractaui, eas nunc ad medendi rationem accommodare præstat. Febres alię repentè hominem adoriuntur & inuadunt, certumq; habent ortus sui initium: aliæ verò clam & sensim, quarũ adeo obscura sunt initia vix, vt laborãs febricitare se putet, nec nisi, quũ vehementius increuerit, agnosci possint. Illarum rursus alię ab horrore aut rigore, alię sine his, aut à manifesto calore, aut capitis dolore, à siti ab alioue symptomate initium habent. earum etiam quæ sensim inuadunt, aliæ lentæ ac pigræ persistunt, alię paulopost incrementum sumunt, dum in summo sint vigore. Omnes autẽ eiusmodi diffe-

differentiæ nō in intermittentibus modo, verum & in continuis notantur. Nam sępe continuas videre licet biduum atque etiam tridiuū quadam inęqualitate modo caloris, modo frigoris affligere. Quocirca ex inuadendi modo vix certò poteſt febris genus vllum dignoſci. At nihilominus quū iā illa vel frigore vel calore vel ſymptomatis moleſta eſſe cœperit, leuioribus quidem ſubſidijs quoad licet leniri debet: ac deinde depoſito ac remiſſo primi impetus feruore, antequam propriam curationem aggrediare, febris ſpecies atque magnitudo explorāda. Rarò quidem contingit, vt citra vllam remiſſionē vel aſſiduò increſcat, vel biduū eadem magnitudine perſiſtat: quod tamen ſi obtigerit, ſynochi quędam ſpecies putanda. Vbi igitur febris vel eodē vel poſtero die ſeſe remiſit, videndū qua id ſit ratione factū. Si impetus, qui ab horrore aut rigore inuaſerat, copioſo vniuerſoq; ſudore ſit remiſſus, eoq; deterſo febris prorſum deſinat, pura & ſimplex eſt intermittens: cuius ſpeciē poſtero die cognoſces. Sin verò febris à ſudore perſeuerat, implexus eſt cōtinuę & intermittētis, præſertim ſi hæc diu permaneat illius

conditio. fere tamen longiore progressu ea vel in simplicem intermittentem, vel in continuam degenerat. Ita quidem plerumque febres per initia ambigunt & ancipitis naturæ quàm sint in alterutrum postea genus diuertunt. Si sudor nullus emanauit, simplex est continua, licet ab horrore quodam initium fecerit. Ea autem caususne sit an continua conclusa, ex impetus vehemẽtia atque etiam ex proprijs signis internoscendum, an uerò continua tertiana, tertius id postea dies certò patefaciet. Si tum cœli status pestilens infestat, suspicio sit, ne cõtinua hęc, vulgaris malignitatis sit particeps. Atque tum in propria illius signa sedulò intendendum, quod omnibus propè morbis illa insidietur. lenta porrò febris admodum obscura habet initia, nec nisi dierum progressu nosci potest: ac tum laborans sibi vires imminui sine febre putat. De hac etiam obseruandum ex viscerum constitutione, nunquid tandem hecticæ quandam speciẽ minetur. Symptomatica quoniam aliorũ affectuum vt pleuritidis, peripneumoniæ, hepatitidis & similium comes est, ex eorũ signis deprehenditur. Quamquam primarij

illi affectus, quemadmodum vomica pulmonum & hepatitis, diu plerumque latent incomperti. Symptomaticæ febri primaria nonnunquam permiſcetur quum ante partis affectum laborans febricitaſſe ſe ſenſit. ex his igitur atque ex proprijs cuiuſque ſignis febris ſpecies die ſaltem ſecundo dignoſcenda.

At tum quoque eius quacunque ſpecie fuerit, magnitudo ſpectanda. Intelligitur autem febris magnitudo ex impetus vehementia quemadmodum & mos eius ex malignitate. Nam in vno quoque continuatũ genere interdum mitis interdũ vehemens febris exiſtit. Cauſæ præterea eius magnitudo ex ijs quę anteceſſerunt inueſtiganda. Si febris, nulla euidente cauſa, ſed ſponte præhendit, & antequam hominem adorietur, corporis grauitas, laſſitudo, vigilia, inappetentia, nauſea afflixit: Si improbam & impuram viuendi rationem diu laborans exercuit: Si conſueta quędam & vtilis euacuatio iamdiu ſuppreſſa eſt, interior ea humoris cauſa quæ febrem fouet, multa copioſaque eſt: contra verò, ſi contraria præceſſerint.

Quisnam autem is humor sit, simplexne an mistus, ex ijs quæ de vnius cuiusque humoris dominio olim prodita sunt, percipi debet. In quam auté maximè corporis partem humor febris causa (is verò ferè in maioribus venis coërcetur) incumbat & impetum faciat, symptomatũ species ostẽdit. Quum enim aut nausea aut vomitio, aut ventriculi atque præcordiorum dolor, aut tensio atque grauitas aut inappetentia, aut oris amaror uehementer laborantem fatigat, morbus præcipuè in iecur atque præcordia impetum facit. Quum lumborum grauitas aut renum dolor vel ardor, in venam & arteriam maiorem quę lumbis incumbit. Quum vehemens cordis æstus, & spirandi difficultas cum pectoris laterumue grauitate, in cor & in venam cauam quæ illi assistit. Quum vehemens capitis dolor, aut temporum pulsatio, aut vigilię aut grauitas, aut cataphora, in caput & cerebrum. Quum denique artuum grauitas aut lassitudo aut summarum & externarum partium dolor, in corporis ambitum. Hæc verò nõ initio solum, sed & toto morbi decursu accuratius obseruanda. Tertiò autem quum

iam febris ſpecies atque magnitudo innotuerit, laborantis conſtitutio exquiſitè tenenda: & quibus is præcipue morbis olim fuerit opportunus, nunquid vitiũ aut in iecore, aut in liene, aut in ventriculo contactu alijſue ſignis percipiatur. Numne mala quædam affectio aut renes, aut pulmones, aut caput obſideat. Ac tum quoque de ijs quæ dixi ſymptomatis perpendendũ, an ex propria febris & cauſæ eius eſſentia, anne ex veteri quadã vitioſa conſtitutione procedant. His quippe neglectis, curatio nulla recte inſtituitur. Iam verò his ad vnguem exploratis curatio quædam ineunda. Si parum vehemens acutaue febris conijcitur, dies ſecundus non ſine vacuatione pretereat. Sæpe enim ab exordijs leuioribus incrementa magna morbi capeſſunt. Non ſolũ igitur in valde acutis morbis, quorum materia turget, Hippocratis more, cui vehementiora duntaxat medicamenta innotuerant, verum etiam in quouis modo acutis vtiliter ſtatim initio vacuandũ. Secũdus dies quod ferè tranquillior ſit, vacuationi accõmodandus, cui tamen præparatio ſub primi finem ſyrupis aut clyſtere ſit præmiſſa. In morbis

C autem

autem lentis ac leuibus non æque festinanda vacuatio, sed cunctari ac supersedere licet, dum certius constet de morbi genere, præsertim si uel ægroti conditio vel ætas, vel cœli constitutio non facile vacuationi consentit Si primis diebus, quauis occasione prætermissa sit euacuatio, quoquo primum tempore fueris accersitus, quasi incipienti morbo remedia decernes: omnibus quidem exploratis quę initio inuestiganda dixi. Hęc igitur in uniuersum de quauis incipiente febre præfari visum est. Nunc autem quod vacuationis genus, quæ medicamenta, quæ denique curatio atque viuendi ratio unicuique tum incipienti tum procedenti morbo aptius conueniat, particulatim tradendum.

De febribus ephemeris.

CAP. VI.

EBRIS quæ euidentium causarũ vi derepentè purum beneque habitum corpus etiam ab horrore inuaserit, ephemera putetur. Non enim euidentes illę & pręgressę causę putridam repentè ingenerant, nisi quum vitiosa subest corporis

ris præparatio. Licet autē per ephemeram ſpiritus ſoli incendantur, humoreſque puri ac boni dumtaxat incaleſcant, agitati tamē, horrores acrimonia ſua ſæpe excitant, febremque ſudores ſoluunt. Itaque ſi calor halituoſus & citra acrimoniam vehemētius increuit, corporiſque exolutio quædam exiſtit, pulſus celerior, frequentior ac vehementior citra inæqualitatem (quæ putredinis index eſſe ſolet) ſi vrina nec colore, nec ſubſtantia, nec contentis à naturali diſtat: & euidentium cauſarum inſueta vis præceſſit, nec antè vlla erat functionum querimonia, quæ ita repentè orta febris fuerit, ephemera conijcienda eſt, ea autem cognitu difficilis, ſed curatu perfacilis, ac niſi in peſtilentium ſit numero, toto genere ſalutaris eſt, ac ferè ſolet die naturali finiri, ſenſimque miteſcente calore decedere, interdum manifeſto ſudore, interdum perſpiratione ſola: quamquam dum vehementior fuit occaſio, in ſecundum tertiumue diem nonnunquam exporrigitur. Vna quidem omnis curandę ephemerę communis eſt ratio, quies atq; ſimplex refrigeratio. Etenim ſpiritus & humores perciti atq; concitati, tum

animi tranquillitate tum quiete corporis atque somno compescendi sunt, in idque tumultus omnis & motus, nimiusque luminis splendor arcendus est: ac nisi necessitas (vt quum ab inedia aut inanitione fit) postulet, sine cibo continendus æger est, dum sese calor remittat. Cibus autem tum conueniens erit hordei cremor, aut iusculum è gallinaceis, aut ex vitulina hœdinaue carne, in quo lactuca, oxalis, portulaca & buglosum incoxerint. Panis quoque ex iusculo coctus & ipsarum carnium nonnihil oxalidis vel citrij mali succo, vel omphacio intinctum: oua insuper sorbilia, eorumque præsertim vitelli, fructus etiam passi aut dulces aut aciduli. Potus verò vel aqua simlex, eaque frigida, si nulla suspecta est viscerum imbecillitas: aut certè iam prius feruefacta, vel ea in qua hordeum incoxerit, uel glycyrrhiza macerata aut solutum saccharum sit, vel vinum album tenue & oligophorum, aqua multa dilutum. Sitis verò quæ per febris æstum vehementius excruciat, lenienda est syrupo violato, aut iuiubino,

aut

aut adiāthino, aut iulepo rosato, aut, si, quia dulces, molesti sunt, succus limonum aut punicorum malorum his affundetur: propinabunturque ex aquæ quadruplo aut sextuplo. Inclinante iam ea, dulcis aquæ balneum confert, nisi aut putredinis aut destillationis fluxionisque suspicio sit. Quin etiam si compactior aluus negotium facessit, hanc opportune molli clystere ducere nihil noceat. Plenior autem vacuatio rarò arte tentanda est, quod integra sponte sanatio succedat. hæc igitur habenda est omnium ephemerarum communis curatio. Ceterum vt earum variæ ex euidentium causarum numero statuuntur species, quę & diuersa symptomata proferunt, ita & his leniendis peculiaria quædam aptantur remedia. Ephemera quæ ab æstuoso aëre aut à solis ardore, aut à balneis, aut ab estuarijs inducta sit, raro sine capitis est dolore. Hunc verò lenire oportet oxyrrhodino simplici, uel eo cui olei nympheæ vel papaueris, vel vnguenti populei quiddam sit admistum, aut etiā oxycrato simplici, vel eo quod ex aquis stillatitijs rosarum, plantaginis, solani atque

betonicæ,& aceti sextante comparatum sit. his non modo frontem & tempora, sed & sinciput quoque irrigare liceat modo tepidis modo frigidis. Contrarijs ex causis ephemera quoque interdum succenditur, vt quum ęstuans concalfactumque corpus de repente in frigidiorē aërem se confert, qui cutim denset atque constipet, nec concalfactos humores expirare sinat: aut quum in balneum frigidum aut aluminosum descen dit: quod minimè contingeret, si pariter interiora vt per brumam iter facientibus, frigerent. Per hanc igitur, frictione molli, vnctione laxanda cutis est, vel sudoris promotione, vel balneo calido: quod si horror in balneo percipiatur, confestim egrediendum, conceptam enim iam esse putredinē testatur: alioqui si diutius cutis constipetur, metuenda putrida fuerit. Ephemera ex motu, ex peregrinatione aut labore immodico genita, lassitudinem artuum musculorumque dolores exhibet, quos vel leni ac molli frictione, vel vnctione ex oleo dulci ac tenui, vt violato, aut chamæmelino, aut liliaceo demulcere iuuat. Quumque febris iam inclinare cœperit, sudor fomentis blandè

pro-

prouocetur, aut etiam dulci balneo, cui peculiare id ac proprium est, eiusmodi lassitudinis dolores finire. Eadem ferè sit ratio si ephemeram vehemens dentium cruciatus, aut colicus nephriticusue dolor excitarit. neque admodum dissimilis est ratio, si eam vehementiores animi perturbationes, vt ira & excandescentia, protulerũt: summa quippe animi tranquillitas & hilaritas imperanda, bilisque feruor frenãdus est victu potuque refrigerante & vini abstinentia. Quæ ex vigilijs, ex literarũ studio, ex multa meditatione, ex curis, ex mærore, aut ex tristitia processerit, ignauior quidem existit ac minus feruida pulsuque languidiore & contractiore. Atque vt ex his causis rarior est ephemera, ita quæ fortasse inciderit proprios ferè limites excedit, & causis perseuerantibns in diuturnam lentam plerumque abit, quæ marcorem accersit. Per hanc omni studio exhilarandus est animus, spiritus excitandi, cardiacis cor fouendum atque muniendũ epithemate odorato, somno sarciendus est spiritus dissipatus: & cibi bonitate, odorato tenuique vino moderato reparandus humor benignus, qui exhau-

ſtus fuerat, & corpus balneo ſine ſudore hũ mectandũ. Simili propè ratione curari ea poſtulat quã fortè exinanitio immoderata induxit, ſiue ex inedia aut ſiti intolerabili, ſiue ex uacuatione ſpontanea, aut medicamenti vi facta. Raro tamen aut exinanitio aut inedia febrem infert, hæc enim præcipuè humores ſpirituſque compeſcit, non autem excitat aut impellit corpuſque ſæpius refrigerat. Sin bilem ab hac incendi contingat, putrida quàm ephemera potius metuenda: quæ ne ſuccedat, refrigerans humectanſque cibus etiam inuadente ea, multoque magis inclinante conceditur. At uerò repletio immodica tum quæ ex cohibitis naturæ excrementis, tum quæ ex pleniore aut calidiore alimento proficiſcitur, frequens eſt febris gignendæ cauſa: principio quidem ephemeræ deinde etiam putridæ, ſiquidem inualeſcat aut diutius ea perſiſtat. Primum enim ſuppreſſorum excrementorum vapore ſpiritus humoreſque inquinantur & incaleſcunt, caput dolore tentatur, & eorum mole oppreſſum corpus ingraueſcit, quæ peculiaria huic febri ſymptomata ſunt. Præter cetera igitur

tur confestim naturalis consuetaque omnis uacuatio molienda est, astrictior aluus clystere sollicitanda, vrina parcior diureticis mouenda, sudores præter naturam cohibiti, ciendi sunt diaphoreticis, hæmorrhoides aut menses qui præter consuetudinem subsistunt, proritandi quoque sunt: quemadmodum & uetus fistulosumque vlcus, è quo consueta sanies iam diu non emanauerit. Huius quidem ephemeræ facilis est in putridam transitus. Itaque si causis perseuerantibus ea longius excurrat, & ex impuritate impendeat suspectaue sit putredo, purgatione quidem aut accommodata venę sectione arceri poterit, si plethora iam grauis euaserit. Ita enim ephemera quæ ex subita frigidiusculi humoris fluxione in inguina aut in alas, aut in aliam corporis sedem obtigerit, purgationem postulat: quemadmodum & uenæ sectionem, quæ ex tenuis feruidique sanguinis irruptione in crura, in aliasue sedes erisypelatis specie cum horrore inuaserit: & quæ pruritu, & scabie, ex furunculis aut ex abscessu externo. Nam interior

omnis

omnis putridam parit. Iam verò immodica alimenti eiusque optimi repletio, quod ęgrè dometur atque coquatur cruditatemq; pariat, diarię plerumque fit occasio; multo autem magis si ex acriori calidioreque alimento fuerit, vt ex immodico generosi vini potu, ex sinapis, nasturtij, cæparum, alliorum & aromatum esu. Sub hac ventriculus distenditur ac plerumque dolet, caput vapore impletur conflictaturque dolore, tempora pulsant, corpus ignauum, graue & inquietum existit. Quocirca præter quietem & refrigerationem, quæ omnium communis est, inedia atque cibi parcitas apprimè est vtilis: potus tamen, si implacabilis est sitis, permittendus. Vomitio aut etiam alui subductio cōmoda, si malum crudelius increuit. Imo etiam si cruditas nondum euicta calore, putredinis nidorem quendam induxisse videatur, purgatio accedat, ex puluere hierę aut ex rheobarbaro, aut ex senna aut ex catholico, eaque sic aptè comparata vt ventriculum primasque sedes exquisitè purget. Multo autem magis necessaria hæc fuerit, si ex immodico & intempestiuo fugacium fructuum vt persicorum, malorum chry-

chrysomelorum, fragorum, mororum, peponum, melonum, cucumerum, uuarum, lactis & omniū quæ promptè corrumpuntur esu, oborta sit. Etenim corruptio si diutius in ventriculo primisue sedibus resedit, aut si hinc in iecur venasque maiores penetret, cum spiritu humores sanguinemque contaminans, putridam febrem accendet. Quocirca expurganda est protinus, etiā si portio eius vomitione aut alui deiectione spontè proruperit: quandoquidē solus corruptionis nidor derelictus putridæ febris initium plerumque fuit. Ab his deinde concoctio iuuanda electario diarrhodō, vel aromatico rosato, uel cortice citri condito vel mytobalano, vel nuce moscata condita, uel cōdito his cōcinnato. firmandus quoq; ventriculus oleo masticino, nardino, mentę vel absinthij, idq; dū coctionis bonitas existat. Posteriora hæc ephemerę genera si uel causarum magnitudine inualescant, vel negligentius curentur, quòd aliqua intus materia foueantur, in putridarum species desciscūt, Id autem certò & circumspectius ex inclinatione præuidendum. Si longa atque difficilis est diariæ inclinatio, quàm

quem neque sudor neque mador excipiat: aut si à sudore, frequens adhuc pulsus inæqualitatem nanciscitur, aut capitis dolor aut sitis, aut inappetentia, aut aliud symptoma persistit, neque biduo triduoue pura sequitur integritas, metuenda certè in putridam permutatio. Hoc tandem loco minime prætereundum duxi, febres quasdam tum assiduas tum intermittentes, artis vsu notari quodammodo ancipites, & quas neque in ephemeras, neque in vllum putridarum genus certò referre possis. Quædam enim vltra diem tertium excurrunt, ac eodem interdum die sæpius exasperantur, idque aut dum cibus conficitur, aut sub vesperam, nullam intermissionem puram sortitæ, blandæ quidem & quibus laborans vix se teneri putat: pulsus tamen celeritate ac frequentia, lassitudine, corporis grauitate, aut exolutione, interdum etiam grauioribus symptomatis conspicuæ. Quædam verò ad puram intermissionem deductæ, sine horroris sensu leuiter vt dixi, aut dum concoctio fit, aut sub vesperam, aut quauis occasione recrudescunt. eius generis nonnullæ à vehementiore

pruritu

prurītu, à ſcabie, à furunculis, ab externis abſceſſibus & ab acri deſtillatione fiunt. Nonnullæ etiam à cruditate indomita, vel à bile citra putredinem efferueſcente, vel à ſemimala humorum qualitate, quæ aut primam aut alias corporis regiones obſideat. Hæc enim uitioſa illorum qualitas media quædam via eſt ad putredinem, in qua plerumque affectio ſubſiſtit. Quocirca eius generis febres omnes tenui refrigeranteque victu ſuſtuli, ſub quo natura qualitatis vitium ſola emendaret: ſi victus parum profuit, huic inſuper aut venæ ſectionem, aut purgationem accommodaui: quibus breuis eſt ſolutio ſequuta.

De febrium putridarum curatione.

CAP. VII.

PVTRIDARVM febrium curationē non apud veteres modo, ſed & apud iuniores pleroſque ancipitem parumque tutam effecit cauſarum affectarumq; partiū ignoratio. Neq; enim humorū qui peccant recta eſt habita internotio,

neque

neque locorũ in quibus illi computrescũt etenim bilem, verbi gratia, vnam eandemque malè statuunt tertianæ intermittentis & continuæ atque etiam causi materiam, illiq; sedẽ perperam designant. Quocirca posthabitis eorum sententijs, traditas olim per demonstrationẽ hac de re hypotheses sequuti, earum curationem trademus, non contemplatione solum, verum etiam vsu lõgo & obseruatione comprobatam, idque veritate magis, quam aliorum testimonio & auctoritate ducti.

Si quem horror aut rigor adoritur, qui ab extremarum partium refrigeratione sensim auctus, corpus vehementer concutiat; hunc deinde calor acer atque siccus cũ pulsu celeri, crebro & inæquali excipiat: qui summo accessionis vigore in sitim inexhaustam, capitisque dolorem pungentem & æstuantem cordis dolorem, atque irrequietam corporis totius iactationem deducat; nec supra horas duodecim productus, copioso eoque calido & acri sudore integrè soluatur ac desinat, vt in intermissione nihil quicquam symptomatum supersit, exquisita tertiana expectari potest: si præsertim

tim laborantis natura & ætas, anni tempus cœlique ſtatus in id conſpiret. Hanc verò primus circuitus ſiue ſtatus ſit, ſiue anticipet, ſiue cunctetur, confirmabit. Proxima cōtinenſq; eius cauſa, bilis eſt ſuperuacua, citrina quidē aut etiam praſſina, eaque ſyncerior nec frigido humore permiſta, non exuperans modo vel nimium exæſtuans, verumetiam, putreſcens: idque aut in propria cyſti, aut circū caua iecoris, aut in pancrea, aut in vicinis ſedibus: in ijs quidem ea neque concreuit neq; obduruit, neque impacta vlli parti tenacius adhęreſcit, vt tumorem vllum pariat in viſceribus, ſed tenuis liberè diffluit. Quocirca niſi obſtructione coërcita fuerit, acceſſionis impetu excuti ſolet, aut prorumpere vomitione, deiectione, mictione & ſudore: hinc tertiana exquiſita breuis exiſtit, nec vltra circuitum ſeptimum producitur. Tanto autem breuior eſt quo aut parcior materia ſubeſt, aut expeditior eius eruptio: quibus verò non ita ſenſim per circuitus ea prorumpit, plenior ſub finem & in ipſa declinatione quaſi decretoria vacuatio expectanda eſt, quæ omnino tutam illius ſolutionem faciat. Acceſſio

nes

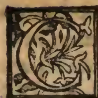
Acceſſiones ab ortu inualeſcunt ad quartã, quæ tum longitudine tum magnitudine & acrimonia omnium eſſe ſolet vehementiſſima: quæ deinceps ſunt, inclinant ad ſeptimam. Si quà citius miteſcit, antè ſeptimam ſoluitur: ſi tardius longius excurrit. Itaque acceſſione quarta ſtatus eſt, & ſummus morbi vigor: reliquo deinceps tempore declinatio. Hęc rarò repentina criſi vt continua, ſepius lentè ſoluitur. Vrina interdum toto progreſſu pura & cum ſedimento deprehẽditur, quum ſcilicet bilis non admodũ profilit in venas. Quum autem eo fertur, ſummè turbida eſt acceſſione quarta, exinde verò inclareſcit, ſedimentumque deponit, tũ enim minus bile perſunditur, minuſq; impeditæ functiones ſunt natiui caloris. Itaq; concoctionis indicia non in incremẽto aut in ſtatu intermittentium febrium quemadmodum cõtinuarum, ſed ferè in declinatione viſuntur, cum peccantis materiæ pars magna iam eſt exhauſta. Neque tum ea noxiæ materiæ, ſed cibi cocti indicia ſunt: neque præterea bilis ſuperuacua quæ putreſcens, intermittentium eſt materia, concoctionem ſimiliter admittit atque putredo

quæ

quæ in maioribus conclusa venis continuam febrem profert.

Continuarum febrium iudicia.

CAP. VIII.

ONTINVAM febrem secunda, aut, quod tardissimum est, tertia hebdomada decretorie soluit. Siue enim synochus ea sit, siue causus, siue continua conclusa, si primaria est, putredinis materiam habet in venis coërci tam maioribus, quæ inter alas & inguina excurrunt. Quumque nulli visceri, nulli parti affixa ea sit, sed in venarum capacitate cũ sanguine eiusque sero fluctuet, satis hoc temporis curriculo solet à natura domari atque concoqui, & nusquam hærens excludi forasque depelli: id autem decretoria illius est solutio. Quę etiam febris commutatione soluitur, quoniam hæc imperfecta quædam crisis est, qua non omnino natura potest materiam excludere, sed subsistit ea aut in aliquo viscere, aut in adenibus, aut in alia parte corporis, in qua morbum nouum

progignit, ea inquam commutatio quia crisis quędam est, tertia saltem hebdomada fit. Quæ verò non repentè crisi, nec excretione, nec commutatione, velut abscessu, soluitur, ea tamen vel decimoquarto vel vigesimo die summū feruorem summamq; symptomatum sæuitiam deponit, idque vel nulla vel imperfecta excretione, ac deinde quasi speciem genusque mutet, lento progressu & dierum numero sensim paulatimque desinit. Longa huius est inclinatio, diciturque coctione paulatim solui. Etenim vitiosus humor, qui sanguini permiscetur, in uenis, ac etiam sanguis totus venarum si vitiosus fuerit, diebus viginti aut triginta totus absumi solet ac fere totus renouari, si modo purius suppeditatur alimentū, nec iecoris viscerumq; impuritas aut uitiosa quędam constitutio obsistit. Si quam igitur febrem contingat supra diem vigesimum pari aut etiam maiore acrimonia & inquietudine exporrigi, hanc tu symptomaticam censeto: atq; eā vel ex interiore phlegmone & abscessu, vel ex putredine visceri alicui impacta profectā. Solutio autē quę perfecta fit crisi imprimis optanda, ut quæ omni de-

ni depulsa morbi materia, nihilq; reliquũ faciens, summam quietem & integram vale tudinem restituit. Quæ verò sensim ac pau latim fit, vt maximè fastidiosa est prolixita te, ita & minimè tuta & sæpe cũ metu quodam recidiuę, atq;, si quidem in ipsa declina tione, quòd adhuc impurum est corpus, æger quicquam committit, facilè relabitur. Putridæ porrò febris continuæ crisis nulla fit perfecta sudore: quamquam enim sudor decretorio die ex Hippocratis sentẹntia cõfert, atque dissipata tenui quadam humoris portione, febris feruorem lenit & impe tum sedat, non tamen potest crassiorem eã putrescentem materiam educere, quæ febris est fomes. Sanguis quoque seu ex naribus seu ex hæmorrhoidibus seu ex vtero, critico die profluens, licet synochum soluat, neque tamen causum neque continuam terminare potest: neque harum perfectã ac tutam crisim fecisse deprehenditur: quod exiguam dumtaxat impuritatis portionem cum maiore portione vtilioris sanguinis, magna virium iactura educat. Abscessus vnus, vt parotis, aut bubo, nequit vniuersam febrem excutere: at si vel plures

ſparſim erumpant, vel undique humores in articulos artuſue confluentes, tumores excitent, febrem quidem ſoluere poſſunt: at certe difficultate non modica, quod exorti dolores non parum excrucient, eoſque fere lenta quædam febris comitatur. Ac tũ febris nõ critice nec ſolutione, ſed commutatione potius terminatur. Vna igitur alui ſpontanea ſolutio atque perturbatio, continuam febrem tutò ac perfecte iudicat. ea quippe ſola poteſt putridam febris materiam, perfecta iam concoctione apparatam prorſus excludere, atq; viſcera & maiores venas ſordida illuuie obſeſſas, citra virium & naturę iacturã & offenſionem expedire. Vomitio intermittentes febres plerumque iudicat, continuas verò nõ item. licet enim ventriculus & circumpoſita viſcera vomitione ſeſe facile exonerent, maiores tamen venæ deiectione potius per eas venas quæ è iecore in inteſtina contendunt.

Perſpecta igitur febris ſpecie, cognitum hinc eſſe poteſt, qua ratione ea ſi ſalutaris ſit, ſecundũ naturã facile, vtiliter, perfecte ac tutò iudicari & decretorie ſolui debet. Nunc autem exponendum quo pacto ea

toto morbi progressu debeat à natura dirigi, ut ad hanc conuenientem & perfectam crisim perueniat. primum autē in exquisitis typis exerceri unumquemque uelim. Continua febris quę ex sua magnitudine ex impetu & more, primis diebus cognoscetur, iudicanda quartadecima die, si exquisitam motus & progressionis formam seruat, primum quidem repente inuadit, & certam atque manifestam habet inuasionis horam. Quæ enim repente inuaserit, repente quoque (nisi aliunde quippiam obstet) soluetur: quæ uero clam, obscure, & longa quadam præcedente lassitudine uel inæqualitate, inuadens nullum manifestum ortus sui initium habuerit, nec repente nec crisi ulla solui potest. par enim exitus atque ortus est ratio. Rursum quæ nullius euidentis causę vi, sed in corporis animique quiete summa, vt sub noctis & somni finem suscitatur, grauior ac multo periculosior est, quàm quę pręgressę causæ impulsu, & post diei æstum atque laborem contigerit. Omnem enim ortus sui causam intus habet in corpore.

Febris igitur, cuius formam & progressum explico, siue ab aliqua, siue à nulla euidente causa processit, repentè prehendit, certumque habet ortus sui initium. Hocq; modo blandum est ac mite, modo acre ac uehemens. Sensim hæc increscit ad diem septimum, licet non pari semper impetu laborantem exerceat. Vrinas exhibet interdũ biduo (cum nondũ putredo inualuit) sanis non admodũ dissimiles, sed quę postea augescente putredine crescunt, rubent atque confusę sunt. Interdum etiam statim initio, crassę, rubicundę & confusę mox deinde obscure coctæ existunt, talesque fere in diem septimum permanent. Septimo die grauior quædam fit morbi perturbatio, quam uel sudor uel spontanea alui biliosa deiectio excipit: quæ admodum salutaris est & pollicetur perfectam crisim posthac futuram. Sedata diei septimi perturbatione, vrinæ manifestam concoctionem exhibent: estque tum uere morbi incrementũ, licet ab ea perturbatione, sæpe tanquam ex imperfecta crisi symptomata mitescant. æger enim plurimum leuatur, atque interdum sine febre existit. At ijs quæ non ex

ratione

ratione leuant confidendum nõ eſt, inquit Hippo. vrinarnm concoctio nonnunquam perſiſtit, nonnunquam interpellatur, ac de inde redit atque relucet: vndecimo autem die febris aut redit aut inualeſcit, iſq; ſummus eſt morbi vigor, qui ferè permanet in diem quartumdecimum. Hoc die atque interdum decimotertio febris uehementius excandeſcit, cum ſignis perfectæ concoctionis, nempè cum hypoſtaſi alba leui & æquali, quumque ea excandeſcentia & exacerbatio inclinat, febris repentè ſoluitur ac deſinit, idq; ſuborta deiectione bilioſa, & copioſa, quę in diem unum aut etiam in alterum perſeuerat. Ab hac igitur perturbatione & copioſa alui deiectione, æger neceſſariò imbecillior euadit: at nihilominus, ſi perfecta criſis ea fuit, febris nulla prorſus manet, nullus capitis dolor, nullũ denique propriũ febris ſymptoma, ſed ſumma ineſt corporis tranquillitas: pleriſque tamẽ ſudor, pręſertim dormientibus emanat, quę omnium eſt euacuationum poſtrema. Hæc quidem perfecta eſt & repentina morbi ſanatio: cuius breuis admodum eſt declinatio, tum ſolum durans, quum aluus

solutior noxiam materiam excludit. Si nō omnino perfecta crisis fuit, cohibita aut subsistente alui deiectione, febris etiamnū aliquanta manet, quam & symptomata leuia comitantur, sed non multo post omnia desinunt: ac tum morbi inclinatio prolixior est atque manifestior, in qua & plures sudores erumpunt. Si (quod rarius est) acutior febris septimo die soluenda est decretorie, ea primo statim die hominem uehementius adoritur, vrinasque rubras, crassas atque confusas promit, quarto verò die coctionem quandā sed quinto manifestiorem exhibet, nullaque aut certe minima remissione in diem septimum perseuerans, tum magna admodum perturbatione concutiens, repentina quoq; alui deiectione crisim habet, eamque modo perfectam modo imperfectam. Quæ vndecimo die soluitur, omnia quadam mediocritate habet: & rarior est ea solutio. Quæ uerò die vigesimo aut vigesimo primo crisim est acceptura, fere initio languidior existit, die septimo summam cruditatem habet, quæ in vndecimum ac sępe in decimum quartum perseuerat: ac tum fere primum apparente

con-

concoctione mitescit, idque interdũ vacuatione quadam imperfecta, interdum etiam nulla: rarò enim fit vt in diem vigesimum summa illius sæuitia perduret: quumq; sese illa ante remiserit, vigesimo tamẽ appetente excandescit & perturbatione suborta, aluj tandẽ eruptione biliosa soluitur, quæ in plures sæpe dies manet. Hic autem obiter animaduertendũ febris atque symptomatũ sæuitiam, quum primum signa concoctionis apparent, sæpius mitescere, neque vsu obseruauimus in ipso statu cõcoctionis, omnia esse grauissima, neq; (quod dixit Hippo.) omnia cũ incipiunt & finiunt leuiora esse, cum consistunt grauiora. Raro enim fit vt tempora concoctionis prorsus respõdeant & consentiant symptomatum temporibus. Id autem idcirco contingit quod non parũ materię morbi vacuatione subtrahimus ante concoctionẽ, qua subtracta tum febris tũ symptomata eius mitescunt. fortasse autẽ Hippo. omnia censuit in statu fieri grauissima, quũ curatio tota naturę committatur, vniuersaq; morbi materia cõseruetur in extremã crisim. Tũ quippe ratione optima & crisis ipsa vehemẽti perturbatione fit, & sta

tus quoq; crisim præcedens vehemens existit. Quoniã autem vehementi huic perturbationi & crisi periculũ nõ deest. prçstat certe multo ante tempore nonnihil materiæ morbi demere, ut omnia deinceps tranquilliora & tutiora succedant. atq; licet & venç sectione & medicamẽtis purgantibus, multum sit illius materiæ ante iudicationem detractum, natura nihilominus conatus suos statis temporibus obseruans, concoctionem ac tandem decretorio die crisim molitur ac perficit, sed tamen perturbatione atq; vacuatione minore. Id igitur in morbis salutaribus efficit artis curatio, vt & breuiores illi euadant, & securiore tranquillitate soluantur. nonnnquam etiam leuiter exitiales, salutares reddit. Hæ formulæ sunt continuarũ febrium, quç perfecta crisi terminantur ad salutem.

De continuis febribus quæ crisi non terminantur

CAP. IX.

CONTINVA verò febris quæ crisim habitura non est, vix initio potest internosci: at in progressu præsertim quum iam concoctionis signa apparebunt,

bunt, hinc dignoſcitur,quod neque vomiſ tio, neque alui deiectio biliosa vlla ſponte fit,nec facile ſudore corpus diffluit, nec facilis eſt aut libera ſatis medicamentorũ purgatio: ſed quaſi pręcluſis omnibus vacuandi vijs,aut humore contumaciore exiſtente, nullam natura vacuationẽ ſponte molitur. raro quippe perfectam criſim natura efficit, quam non ante ſpontanea quadam vacuatione pręmonſtrauerit. contra quum vijs omnibus expeditis ac liberis,humores purganti medicamento facile obtẽperant,& nonnumquam pręſertim diebus indicibus aut decretorijs aut uomitiones aut deiectiones bilioſę ſponte prodeunt, facili laborantis tolerantia,futura criſis ſperari poteſt. Continua igitur febris quæ iam apparente concoctione,ſalutaris ſperatur,ſi nulla vacuatione ſpontanea impetũ fecerit, ſenſim atque paulatim concoctione atque digeſtione ſoluetur. Licet autẽ nullas ſponte vacuationes exhibeat,ſingulis tamen criticis diebus exacerbationũ impetus habet,quibus victricis naturæ molitionem oſtendit. Quumque vel ſeptimo vel quartodecimo vel vigeſimo die,perfe-

ctæ concoctionis signis apparentibus, summum vigoris impetum fecerit, reliquo deinceps tempore sese remittit, ac perseuerãte concoctione sensim minuitur, dum prorsus desinat nulla vacuatione suborta. Hoc autem tempus totius est morbi declinatio, quæ longa plane ac interdum toto morbo diuturnior obtingit. Quæ nulla vacuatione sed sensim concoctione soluitur, facile minimoque errore redit. Ab hac enim corpus non æque purum atque à perfecta crisi manet: quumq; pristinæ qualitatis nonnihil etiam retineat, si quid vel alimentorũ copia &qualitate, uel labore, vel vigilijs peccatur, ex veteri fermẽto noua putredo excitatur, facilisque est in pristinum morbum relapsus. Corpore verò per crisim exquisite purgato, nihil officere potest externarum euidentiumque causarum iniuria. Est porrò tertia febrium solutio quæ commutatione fit: nonnumquam enim continua in tertianam, nonnumquam (idque sæpius autumno) in quartanam definit atque degenerat. Id autem accidit quum crassior est venarum materia quàm vt in aluum prorsus exturbari possit, aut quum magna viscerum

cerũ obstructio ac densitas obsistit, ne morbi materia deuoluatur in aluum. Ab ijs quippe causis peccans febris materia vincentis naturæ robore à venis excussa nec excidere potens in aluum, hæret ac subsistit in medijs visceribus: illicque fixa, eis adherens, seruansque putredinem, ex loci, id est præcordiorum, natura atque conditione, intermittentẽ facit: quæ præsertim materiæ situ à continua differt. Sic propemodum nonnumquam natura materiam noxiam è venis in summum corpus expellens, dolores articularios infert pro solutione quam crisi tentat & molitur, nec tamen perficere potest. Sic & abscessus & bubonas interdum sub febris finem erumpere videmus.

De ijs porrò febribus quarum materia turgere dicitur quos impetus faciant, æstimandum, vt intelligatur quem finem sint habituræ. Causa quæ hunc illarum impetum facit, non simplex est putredo, sed peculiaris quædam humoris malignitas, aut ex acrimonia vehementiore, aut ex venenata qualitate profecta, ob quam ita impulsus humor nullo potest loco subsistere,

ſed in uenis maioribus licet concluſus, huc tamen illucque quaſi ęſtuans vt mare iacta tur, ac plerumq; è uenis in nobilem aliquã partem irrumpit. Per has igitur febres licet nec dolor vllus, nec calor atrocius vrgeat, magna tamẽ percipitur corporis perturbatio, magnaque inquietudo atque iactatio. Dolores quibuſdam modo in hanc modo in illam partem inſiliunt: quumq; materia ſeſe aliquo inflixit, ſæuiora ſymptomata emergunt. Itaque aliàs ſumma ſpirandi difficultas obſeſſis pulmonibus premit cum ſuffocandi periculo: aliàs ſyncope repentina, aut periculoſa animi defectio, quam interdum vidi ſupra horas 24. ſine vllo pulſu perſeuerare citra exitium: alias cruenta expuitio apertis magna vi pulmonum venis: aliás delirium quum cerebri arcem humor inuaſit, ac deinde eius impetu & ardore ſedato cataphora. Nonnunquam in externas quoque partes proſilit ſummo dolore tanquam ſit abſceſſus erupturus: modo in alas & inguina, modo in latus idque cum tuſſi, cum ſpiritu difficili & cum expuitione cruenta, quaſi vera pleuritis eſſet. Hinc igitur fit vt acuto-

eorum morborum quorum præſertim materia turget prorſus (vt inquit Hippo.) incerta ſit prædictio. Ancipites enim ij ferè ſunt & inopinata quoque ſunt eorum ſymptomata, idque ob turgentis materiæ impetum neque ſi iam concoctio appareat certa ſalus eſſe debet.

Quæ per has febres ex humoris impetu emergunt vt laterum dolores, ſanguinis vomitiones & expuitiones, exanthemata purpurea, bubones, parotides, animi defectiones aut ſyncopæ pro criſi perfecta cenſeri minimè debent, licet enim ipſum humoris furorem atque malignitatem interdum finiant, reliquam tamen putredinem, quę præcipua eſt febris cauſa, non eximunt, ſed huic neceſſaria eſt alia maior eaque vniuerſalis vacuatio, quæ totius febris iudicatio ſit. Parotis igitur vel delirium vel cataphoram, at non ipſam febrem vniuerſam ſoluit.

Hactenus omnem rationem atq; formā expreſſi, qua continuę febres ſalutares progrediuntur, & qua etiam aut repente criſi aut ſenſim concoctione ſoluantur, ſiue earum materia turgeat ſiue non turgeat.

Nunc

Nunc de exitialibus dicendum: quis earum progressus, & quis exitus sit, idem quoq; de pestilentibus.

De febribus exitialibus & pestilentibus.

CAP. X.

XITIALIS eadem plerumque ac salutaris febris exordia atque initia sunt, nec sæuitiæ eius nec symptomatum vis aut ratio diuersa: at progressu vniuscuiusq; genus dignoscitur. Alias enim statim ea, dum incipit, vehementer conturbat, talisque persistit, alias a leuioribus orta initijs sensim inualescit, dum summam vehementiam aut malignitatem nacta prorsus, iugulet. Atqui alterutrum etiam incipiente salutari febre deprehenditur: raròque primis diebus exitialia existũt signa. Quocirca initio nihil de morbi exitu certo pronunciandum, sed omnia adhuc in ancipiti versari. Atq; licet nonnulla symptomata mitescant, vt hinc melius iam aliquid sperari possit, quamdiu tamen confusę aut crudæ apparent vrinæ, spes semper dubia est & incerta, atquę inter spem metumque

que versatur æger, præsertim si acuta febris & anceps est: nonnunquam enim in leuioribus cum cruditate (quemadmodum in quibusdam tertianis) certa est salus. Si deinde quarto, septimo, alioue decretorio die, aut circiter, manifesta elucet cōcoctio, spes quoque elucet, si modo ea permaneat. Interrupta autē concoctio infida est. Perseuerans vero atq; in dies melior succedēs concoctio, certæ salutis est nuntia: modo nec pestilens febris sit nec malignitatis occultæ particeps. In pestilente simplici vrina nonnunquā toto decursu concocta existit. In pestilente quæ est coniuncta putridæ, licet quæ confusa & cruda fuerat vrina, superata deinde putredine concoctionis notas exhibeat, permanens tamen cæca eius malignitas plerumque hominem de medio tollit. Nonnunquam etiam (licet admodū raro) in putrida simplici, quæ nullius erat malignitatis pestilentis particeps, notaui post vrinas diu concoctas, interitum nullo errore consequi. Vrinis igitur non semper fidendum, nisi & vndiq; meliora signa compareant, præsertim ex pulsu & virium robore. In acuta febre putrida, cui nulla mali-

gnitas comes ſit, ſi narura nullam, procedẽte morbo, vtilem, vacationẽ per os, aluũ aut ſudores molitur, qua leuari æger videatur, tota morbi materia intus ad undecimũ vel decimum quartum diem, aut ſi vehemẽtior febris eſt, ad ſeptimum ſubſiſtente, tũ quidẽ anceps adhuc eſt morbus: ac tum ſiue ſymptomata ingraueſcant, ſiue miteſcant, ſi concoctionis indicia apparebũt, ſtatus quidem ſperari poteſt non criſi, ſed lenta paulatinaq; concoctione, cui ſane diuturnitas comes eſt. Sin vero, omni ſuppreſſa vacuatione naturali, cruditas aut etiam obſcura concoctio diutius perſeueret in vrinis, nec manifeſta concoctio in valde acuto ſeptimo die, nec in mitiore decimoquarto appareat, formidabilis eſt exitus. Ac dein, ſiue ſymptomata ingraueſcant, ſiue miteſcant, ſi perſeuerante cruditate, pulſus languidior, vox exilior, reſpiratio difficilior euadit, & laboranti robur vireſque concidunt, res ad exitium vergit. natura quippe morbi magnitudini ſuccumbit. Quanto poſtea deteriora hæc omnia fient, tanto propinquior exitus erit. Ad hæc attentus, ſi diligenter æſtimes, quantum vires declinent, aut

quan-

quantum ſuſtinere morbum queant, æſtimare quoque poſſis, quando moriturus ſit æger. Exitialis morbus interdum ipſo ſtatim initio dignoſci poteſt, quum ſummo quodam furore incipiens, vel corrupti humoris copia vel malignitate vires natiuũq; calorem premit ac fere obruit, ſpiritu difficili, cum vomitione vel nauſea, cum pulſu paruo ac celeri, cum magna corporis diſſolutione, & cum vrinis confuſis. Qui ita ſtatim dum incipit tam ſæua & tam exitialia ſigna exhibet, vix arte poteſt euinci. Licet enim vacuationes idoneæ tempeſtiue decernantur, aut etiam ſponte contingãt vtiles, quibus noxij humoris portio quædam detrahatur, omnia tamen quæ dixi exitialia ſigna permanent, aut etiam deteriora fiunt, aut noua emergunt. Quum igitur procedente morbo ſic omnia progredi videbũtur, deplorata ſit omnino ſalus. Exitialis alius eſt mitior, qui lentius inuadit atque progreditur, nec multũ diſtat ab eo qui ſimpliciter crudus eſt. Atque is ſane anceps eſt: quia licet quædam prę ſe ferat letalia ſigna, ea tamen emendari poſſunt: & qui ſic leuiter exitialis eſt, arte poteſt ſalutaris reddi.

Crudus morbus vrinas habet, quales fere exitialis. at letalia signa non adsunt: hicq; quamdiu crudus est, facilè potest vel errore vel negligẽtia in exitialem transire. Quorsum autẽ procedente morbo fiat mutatio, ex his quæ nunc dixi deprehendi potest. Salutaris simpliciter morbus nec magnę cruditatis nec mortis notas habet, atque licet nulla artis subsidia optitulentur, aut leuis quidem viuendi aut medendi error committatur, sponte tamen sua soluitur ad salutem.

Curatio.

CAP. XI.

VVM per accessiones, multæ bilis spontanea vacuatio cõtingit, febris sine medicamento integre solui potest. At quum aut nulla aut parcior existit, medicatio adhibenda, ne neglecta febris speciem mutet, & deterior vel prolixior euadat. Itaque statim die secunda, cum iam accessione soluta, detersoque sudore, laborans cibum sumpserit, & horæ circiter octo quietis interuenerint, medicamentum propinare

pinare licet. Interdum etiam aliquando ſerius, ſi longa ſperatur intermiſſio futura, in qua ante proximam inuaſionē totus compleri poſſit purgationis effectus. Quū enim præcipue impura ſit prima corporis regio, in qua & humor noxius fluctuat, neque, ut dixi, coarctatus is ſit, ſtatim initio eius nonnihil tempeſtiue expurgandum eſt, præſertim ſi uel oris amaror, uel cordis dolor, vel nauſea, vel inappetentia, vel ſtomachi præcordiorumque dolor, vel ſuffocatio acrius urget. At ſi hæc deſint, nihilque ſollicitet, poſt circuitum ſecundum differri medicamentum poteſt. Interim tamen præparatio quædam adhibenda in intermiſſione, clyſtere molliente atq; detergente, & apozemate, quod leuiter obſtructiones expediat, è radicibus cichorij, oxalidis, graminis, ex endiuia, eupatorio & adiantho: aut ex ſyrupo adianthino vel è cichorio ſimplici. In acceſſionibus quoque ſyrupo aceto-ſo, vel è limonibus, vel oxyſaccharo. Si tempeſtiue purgandi occaſio quauis ex cauſa initio perijt, primo quoque tempore acceſſitus, hanc decernito. Conueniens autem ea fuerit ex manna, ex medulla

cassiæ, ex leniente electario, ex catholico: aut si quæ dixi ventriculi tędia detersionẽ maiorem postulant, ex diluto rheibarbari, vel ex sennæ decocto iure, uel ex his apte permistis, ac tum laborantis naturæ & ætati, tũ regioni & cœli conditioni ea arte quã alio loco tradidi accommodatis. Hieram quidẽ etiam simplicem quod humores maximeque bilem acrius incendat, febremq; biliosis non elota aloe suscitet, non admiserim: nec myrobalanos, quod tandem adstrictione humores viasque coarctent: qua ex causa rheumbarbarum sine aperientibus & lenientibus plerisque incommodũ: nec præterea acriorum medicamentorum quæ vel scammonio vel turpetho cõstant, leuibus istis quicquam permistũ, nisi forte robustis qui ægre purgantur, aut hieme rigidioreque cœlo. Ad hanc quidem purgationem licet præparatio quædam vt dixi conducat, minime tamen est necessaria: vt neque concoctio ex urinis, quod è primis his sedibus humor aut sponte prorumpat, aut facile trahatur. Venæ sectio exquisitæ tertianæ est incommoda, ut quæ utilem ac necessarium humorem detrahit, relicto impuro ac

ro ac noxio. Sub hac enim febre attenuatum corpus esse solet paucique sanguinis: bilis vero acrior, ipsa febris materia, sub cauo iecoris exuperare & æstuare deprehenditur, quam venæ sectio minime eximit, nec proinde morbi substantiam minuit. Immo si uel sponte vel arte nimiũ profusus sit sanguis, plerumque deprehendes acrius bilem ferocire febremque inualescere. Peccant igitur qui ex vrina crassa atq; citrina statim mittendum sanguinem esse pronuntiant. Ea enim non sanguinis exuperantiam, non eius incendium, quemadmodum quę ardens est, flammea ac vere rubra, sed bilis ex iecore effusionem portendit, quæ in tertiana perinde ac in ictero, & in hydrope, non substantiæ sanguinis, sed uni sero permiscetur, præsertim accessionis uigore. Ita enim secta fortassetũ vena videas eã sanguini minime permisceri, nec cũ sanguine concrescere, neque sanguinem sed serũ ipsum bile inquinari, quod postea in intermisione emictũ purius appareat. At nihilominus si quando febris ea in corpus inciderit bene carnosum, boniqne habitus, cui amplę venæ copia distentæ sint

 & ple-

& plethoræ ſpeciem exhibeant, ob quam febris ſymptomata grauiora exiſtant, vt capitis dolor, temporum pulſatio, ſpiritus difficilis, corporis grauitas, phlegmonoſa laſſitudo, ſummaque iactatio, ſanguis vtique ob plethoram venæ ſectione minuendus eſt, perinde atque ſi tertianæ febri pleuritis ſuperueniret. Quod certe non febris, ſed eorũ quę aliunde comitantur ſymptomatum gratia conceditur. In plethora, ſi non iuuet, non tamen lęſura eſt magnopere venę ſectio. Ita igitur de ſanguinis miſſione in tertiana febre ſtatuendum. Si purgatione impuritas aut etiam noxiæ bilis portio iam multa detracta ex purioribus vrinis percipitur, & æger leuatus quodammodo eſt, ſequẽſq; acceſſio tum breuior tum mitior, & eius ſymptomata faciliora exiſtunt, totius morbi breuitas ſperanda eſt. Reliquo igitur eius tempore ac progreſſu apozematis aut ſyrupis leuiter refrigerantibus & aperientibus obſtructiones blande expedientur, & naturæ opus dirigetur, ne quid obſiſtat: vt apozemate è cichorio, endiuia, oxalide, gramine, agrimonio lichene, & ex ſeminibus frigidis tũ maioribus tũ minoribus:

bus: syrupo quoque adianthi no& è cichorio simplici, quibus & interdum acetosi simplicis portio adiecta sit. Sæpe enim tertiana mitior, cuius pauca est putris materia, vna leui purgatione tollitur: sæpe etiam feruidioribus papulis circũ labra naresq; obortis sponte soluitur: quamquam & hæ interdũ solius feruoris sunt indices, & cum his febris persistit. Iam vero si tã acris est febris, tantaq; noxię materię uis, ut data purgatio nõ quod sperabatur contulerit, nec breuior mitiorue sequens fuerit accessio, quod defuit, indito clystere supplendum: & eo aluus, quoties pigrior fuerit, sollicitanda, ut natura ad eam aliquando futurã alui excretionem proritetur. Hac enim via libera & expedita, tutior fuerit morbi exitus. Ac tũ temporis in ipsa febris intermissione apozemata & syrupi offerendi sunt, quibus tũ incidendi tũ detergendi maior vis insit: cuiusmodi sunt quę, præter cõmemorata, apij quoq; petroselini & fœniculi radicẽ in aceto macęratã, & hysopi nonnihil continent: syrupus etiã bizantinus & endiuię, & nõnihil acetosi cõpositi. His igitur recludendæ sunt viæ, attenuãdiq; humores, etiã biliosi-

quum

quum non facilis eorum eſt aut in ventricu lum aut in aluum excurſio. Si bilis vel ſpõte vel iſtorum ope concitata, iam frequentius aut vomitione aut deiectione prorumpat, tutus ac breuis morbi exitus erit. At ſi eius dumtaxat quædam veluti ſtimulatio appareat, vomitio quædam præcipue acceſſionis initio, vel hydrelæo vel oxymelite, alui autem deiectio acriori clyſtere in intermiſſione procurabitur. Eadem quoq; opera tum vrinæ tum ſudores libere & copioſe cientur: tametſi ad bilis euacuationem minus aptæ ſint ac vtiles. Hæc in vehementi & exquiſita tertiana, ad quartam fere acceſſionem molienda ſunt. Ab hac vero ſi, ut plerumque fit, vrinæ minus craſſæ & citrinæ punioreſq; iam euadent, & hypoſtaſeos quoddam ſignum apparebit, expurgati magna ex parte fomitis indicium eſt. Quod ſi præterea ſequens circuitus breuior atq; tranquillior inclinantis totius morbi initiũ portendat, quod reliquum eſt morbi, iam dominanti naturæ committi poteſt, præſertim ſi reliquam vacuationem æger auerſatur ac metuit, multo autem magis ſi quæ ſpontaneæ vacuationes ſatis procedant, &

nihil supra exquisitæ tertianæ conditionẽ obtigerit: Tametsi & in iis quoque moderata purgatio conducat morbumq; tuto soluat. In ijs saltem tum temporis natura ad spõtaneam curationem apozematis atq; syrupis, vt dixi, dirigenda. At vero si quinta accessio sextaue vehementior sit, aut symptoma quoddam acrius inualescat, aut vrinæ nondum satis puræ existant, metusque sit, ne proprios limites febris transcendat, non vtilis modo sed necessaria ante accessionem septimam purgatio ex rheobarbaro & cassia, vel ex rheobarbaro macerato, vel ex rheo & ex senna, vel ex catholico: cuius beneficio præparati humoris pars maxima euellatur, naturaque accessione proxima ad perfectam iudicationem incitetur, & nihil aut minimum morbi reliquum fiat. Quinetiã si febre soluta symptomata quędam diutius persistũt, vt cibi fastidium, sitis, capitis dolor, & cetera: nec facile æger conualescat à morbo, ne quod ex morbo derelictũ est recidiuam faciat, purgatio quoque necessaria: sic enim tutior ac firmior sanitas existet. Ea igitur medendi ratione, tertianę exquisitæ ardor pariter cũ causa tollitur. Si

qua

qua tamen per curationem peculiari refrigeratione febris ardor indigeat, salubriter per ea fiet, quæ refrigerando pariter attenuant: nec putridum humorem impingunt, nec difflari prohibent, nec vasorum meatus coarctant. dum enim febrem restingunt, eius pariter causam dissipant, quod in putrida febre vehementer optandum. Immo etiam si ardentior febris æstus, vires nimium prosternit & ægre tolerari potest, causę obseruatione aliquantum prætermissa, refrigeratione multa (etiam quæ putredinis dissolutionem cohibeat) vtitor, viresque idoneo cibo, ne concidant, foueto, ne tortoris calumniam subeas: deinde remisso feruore ad causam reuersus noxium humorem exime, ac cibum in reliquam curationem subtrahe. Nō pauci iuuenes atque robusti in tertianæ simplicis & exquisitæ accessione, trium horarum spatio, ab ijs qui causam solam intuerentur, vestibus multis extincti & siti sudoribusque exhausti fuere.

Summa refrigerandi nutriendique ratio in febribus. CAP. XII.

AMPLO & quammaximo conclaui cubare debet, qui acuta febre iactatur; quo

quo multum purumq; aërem ducere posſit: eumque refrigeratum, abacta omni turba & hominum frequẽtia, ſparſa quoquouerſum aqua gelida & aceto, ſtratis herbis frigidis, ut ſalicis folijs, vitis, lactucę, nymphęę, roſarũ & violarum. Odoribus quoq; è roſis, violis, nimphęa & ſantalis, aqua roſarũ ſtillatitia & aceto & camphorę momẽto conſperſis. Tũ temporis non multis, ſed admodũ leuibus veſtibus tegendũ corpus eſt, nc uniuerſe refrigeſcat. At nihilominus ſi ardore nimio id torretur, in ipſo vigore æſtuantes partes hydrelæo perfundẽtur, cuius oleũ & aqua manu permiſceãtur, donec albeſcant. Huic & aceti ſextans interdum adijci poteſt, & uice ſimplicis olei, roſatũ, violatum, nymphatum aut papaueri num ſubſtitui. Id autẽ iocineri, renibus ęſtuãtiq; capiti induci tuto poteſt, ſiquidẽ nulla tuſſis, nulla capitis grauitas nullaq; deſtillatio moleſta ſit, nec cataphora profundiorue ſomnus obrepat. epithema ijſdem quoque partibus atque cordi vtiliter acccommodatur, ex liquore ſtillaticio, roſarũ, violarum, plantaginis, ſolani, nymphęę & aceti ſextãte: in quibus ſantali & camphora aut paſtilli

albi rasis soluti sint. Ex ijsdem quoque tra-
cta psylij vel cydoniorũ mucilago eximie
opitulatur. Obseruandum autem, ne hæc
instante sudore, corpori insideant, illiusq;
eruptionem cohibeant, breuemque mor-
bum producant: quamquam longitudo
interdum optabilior est acrimonia. Inte-
riora uerò corporis si æstu atque siti vrun-
tur, leniẽda sunt succo vel aqua cucurbitæ,
aut melonũ, aut cucumeris, aut esu oxali-
dis, portulacę, lactucæ ex aceto, quę aut cru
dæ sint aut aqua feruente cõtabuerint. Aut
si forte corroboratio quædam adstrictione
petitur, succo mali punici acidi, aut limonis
aut citrii, aut cerasii, oxyacanthæ, aut oxali
dis, aut uuæ acerbæ, eoq; uel puro uel aqua
diluto: hórum enim quam syruporum ma
ior refrigeratio. Hęc ipsa alimenta quoq;
sunt, in quorum moderato vsu olim uete-
res tenuissimum victum collocauerunt,
quemadmodum & longe tenuissimum in
cibi potusque abstinentia. Ab hoc sensim
ad tenuem & ad plenum, qui sanorum &
integre est ualentium, peruenerunt. Om-
nis febricitantium victus humidus frigi-
dusque habendus est ex materia leui. Pri-
mus

mus autem cibus est aqua hordei simplex, quę refrigerãdo humectandoq; leuiter abstergit, deinde aqua mulsa quę melle temperata minus refrigerat, sed magis abstergit & aperit: vel aqua saccharo condita, quæ minus quam mulsa viscera calefacit: sed minus quoq; abstergit. ab his hordei cremor, refrigerans & humectans, abstergens, leniens, sitim compescens, nusquam ductuũ vijs adhærescens. Hæc sequitur sorbitio è pulli gallinacei uel columbini iusculo, in quo frigidiora olera, lactuca, oxalis portulaca, buglossum & uua acerba incoxerint. Mediæ uerò materię sunt ea ipsa olera, deinde hordeum integrum saccharo conspersum: ab his panis medulla elota & ex aqua cocta: sequitur quę ex pullorũ iusculo coquitur: hinc pisces saxatiles, deinde oua tremula sine testa in feruentem aquam coniecta: carnis deinde aqua liquidior vaporario elicita, modo simplex, modo rosarum, buglossi aut uiolarum saccharo temperata. Valentioris iam materię sunt pulli gallinacei & columbini, & gallinarũ caporumq; extrema, deinde ius eorũ feruore consumptum, & quod iam quasi in gelu concreuit:

ipsa quoq; eorum caro & hœdina & vitulina, ea quidem elixa, & dum editur succo quodam refrigerante intincta, ut carnis saporem quodámodo sopiat, quod & amygdalę tunsę iusculis quoque præstant. Quæcunque iam crassiusculæ sunt materiæ, ut ea ipsa assa, & perdices, auiculæ montanę, lepusculi assi, & assorum quorumuis expressus succus, aut qui elicitur è carne in diplomate sine aqua elixa : quòd nimium alant ægre coquantur, æstumque in præcordijs excitent, non in acriter febricitantium, sed in sanorum cibis numerantur. Si quid tamen horum vehementer expetitur, id ex succo aut condimento refrigerãte in laborantis gratiam concedi potest. Potus esto vel aqua feruefacta & refrigerata, vel aqua hordei simplex, vel aqua cum sacchari sextãte feruefacta, vel quiuis potus ex his quos connumeraui refrigerantibus: & aqua quoque frigida vini albi tenuis sextante conspersa. sic enim magis refrigerare & citra viscerum offensionem, quoquouersum expeditius digeri distribuique putatur. frigida vero quæ pura sit ac simplex minime cibis permiscenda. At vero quũ summus ardor

inge-

ingensque sitis, summam quoque refrigerationem postulat, sine qua metuitur, ne nimium vexatus æger exarescat, marcescat, aut forte exhausto spiritu, breui exoluatur. præstanda quidem est frigida, qua nihil ad infringendum calorem valentius. Sed & ipsa quoque synochi, causi aliarumque continuarum ardentium peculiare remedium existit, quum illas vel extinguere vel infringere, vel in aliud temperatum genus commutare consilium est. Id tamen non sine eorũ quæ sequuntur obseruatione tentandũ. Noxia morbi materia ex urinis iam concocta appareat, quod non ante diem morbi quartum contingere solet: laborans bono sit habitu carnosoq; corpore, integris viribus, insito calore exuberans, potui frigidę dum bene valeret citra læsionem vllam assuetus: ei quoque pectus & uiscera firma sint & valida sine dolore, sine obstructione magna, sine tumore vel abscessu: nec alui deiectio nimia nec cruditas vlla fatiget. hęc igitur cũ adsunt magna siti antecedẽte, frigida aqua copiose ad duas circiter heminas & vltra satietatem epota, dum venter præcordiaque distendantur, satisq; refrige-

rata sint, & horrore quasi inalgescãt, summũ febris ardorem tuto extinguit. Protinus autem multis stragulis operiendus est qui bibit, moxque cogendus vt vomat, aut aluũ copiose deijciat, aut ingentem sudorem effundat. Cohibita enim aut subsistens tanta frigidæ moles, summo vitæ discrimine natiuum calorem cum febrili pariter extinguit, aut saltem partium nutrientium functionem tollit, spirandi difficultatem, tremorem atque conuulsionem, deglutiendi meiendiq; difficultatem infert. Ipsas insuper ductuum vias coarctans, morbique materiam compingens, morbũ multo diuturniorem facit. In eadem atque etiam in grauiora incõmoda eos præcipitat, qui contra affecti fuerint, extenuati, exangues, imbecilli, pauci caloris, non assueti eius potui, visceribus dolentibus, tumentibus, obstructis aut vlceratis, maxime autem si adhuc crudus est morbus. Vnde constat, febribus intermittentibus, quarum scilicet peccans materia in primis est visceribus, liberaliorẽ frigidæ potionem aduersissimam esse: neq; semper continuam etiam quę ardens fuerit tuto extinguere, & sub tanta refrigeratione

omnino

omnino ancipitem esse febris curationem.
Talis igitur per febres esto cibi potusque qualitas. Quantitas vero vtendique ratio nōparum difficilis summa quippe controuersia certatur, quantum & quando cibus in acutis morbis offerendus. Antiqui, præsertimque Asclepiades, primis totius morbi diebus non modo à cibo verum etiã à potu abstinendum putabant, ut ne os quidẽ elui sinerent: Ita quidem superantem materiam minui digeriq; rati, si nulla noua accederet. Eam Hippo. sententiam esse censuerunt, quia inquit, vbi morbus peracutus est, statim & labores summi fatigant, & tenuissimo victu (quæ pura est abstinentia) uti necesse est. Quũ vero ægrum triduo per omnia fatigassent, quarto die cibo destinabant, interdum etiam quinto aut sexto, sed quartus in plerisque ad initium cibi aptissimus habebatur. dein vero altero quoque die alebant: ac vlterioribus diebus summo vigore contra Hippo. doctrinam vberius, dũ morbus prorsum decederet. Postea vero eorũ ęmuli cum ægris mitius agere cœperunt, pauloque maturius alere. Sed hæc fuit eorũ olim doctrina, qui purgãtia aliaq;
 medi-

medicamenta ex arte sustulerunt, omnem prorsus curationem vno victu moliri. Quoniam vero qui prorsus computruit humor, inedia absumi non potest, sed, quod totus præter naturam sit, medicamento exigendus est, necessario quidē non ex victu tantum opportuno, sed ex medicamentis quoque instituenda est morborum putridorum curatio. Et eius materię quæ lędit, pars crudior concoctione per inediam victumque tenuem, pars corruptior purgatione exterminanda. Itaque cum ex interiorum causarū obseruatione nunc tutior quam olim expeditiorque morborum curatio ex medicamentis constituta stabilitaque sit, non tam exquisite tenuis victus imperandus, neque omnino vires abstinentia infringendæ sunt, sed tenui cibo sustinendæ, ut facile necessariam medicationem ferant. Vix vllo die æger abstineri recte potest. Si per initia ventriculi prę cordiorumque dolor, aut tensio, aut nausea, aut cibi fastidium aut uomitio nimium affligit, tum medicamento tum parciore victu demēda est materia, præsertim si, retroactis diebus, laborans gulę liberalius indulserit.

Deinde vero, ea imminuta quũ iam puriora erunt præcordia, ex morbi magnitudine, acrimonia & motu æstimandum, quousque producendus is sit, aut quando summũ vigorem habiturus. Si peracutus existit, & ex eorum numero qui statim dum incipiunt florescunt ac vigent, statim quoque tenuissimo victu vtendum. Si paulo mitior atq; etiam diuturnior, in diem septimum excurrat, simpliciter tenui: sin vero in decimum quartum diem producendus videatur, pau lo pleniore. Perpetuo autem cibus initio plenior sit, sensimque minuatur, dum ad summum vigorẽ morbus pertingat, in quo dari tenuissimũ pręcipit Hippo. Sic igitur temperandus is est, ut in summo vigore, summe quoq; tenuis sit, incremẽto tenuis, initio aliquantum plenior; quo tamen corpus vires non acquirat, sed dumtaxat paulo infirmiores cõfirmet, vt aduenturi mali spatium sustinere, & in eo morbi concoctionẽ moliri, & eas quæ tum arte tum sponte fiunt vacuationes tolerare possit: & ne ante summum vigorem deficiat atque hebetescat: & tum temporis nutrire & naturam ad cibi concoctionem reuocare cogamur,

cum maxime in morbi concoctionem pugnamque incumbet. Hæc vt declines incommoda, in paulo pleniorem potius quã in tenuiorem victum deuerges. quandoquidem, vt est apud Hippo. victus nimis tenuis & exquisitus paulo pleniore periculosior est: & error ex tenui quam ex pleno grauior, quem & egroti difficilius ferunt. Et hæc quidem acutis morbis omnibus communia sunto. Quibus autem horis & quoties conueniat, videndum. In morbis qui ex interuallis exasperantur atque fatigant, obseruanda hæc tempora sunt, instans accessio, initium, incrementum, status seu vigor, decessio, remissio, aut etiam intermissio, si perfecta integritas est insecuta. Integerrimo corpori cibus offerendus, minus enim corrumpitur qui in vas syncerum demittitur. Itaque si tempus intermissionis in intermittente, aut etiam remissionis in continua febre longius est, eius initio, quum iam maxime omnia tranquilla sunt, & arteriæ conquieuerunt, dare cibum expedit, rursumque secundo, si longum est interuallum. At quum quietis breue tẽpus erit, & mature timetur altera acces-

sio,

ſio, inhærente adhuc ſebre, & eius reliquiis manentibus, cibus etiam tuto dari poteſt: præſtat enim decedente febre, quã inſtante, ægrum cibo deſtinari. Eadẽ ratione ſi vaga febris eſt & incertum eius recurſuræ tempus, ne inopinato eum excipiat, quandocunque quis ex acceſſione leuatus apparebit, etiam ſi nõdum ex toto integer ſit, cibum ſumat, & cibus ſemper ab acceſſione proxima quãmaxime reducatur. Atq; etiã ſi bis eodẽ die aut acceſſiones complures hominẽ adoriuntur, poſt grauiorem præcipue alendum. Ceterum in acceſſione iubet Hippo. prorſus abſtinere, & totius eius tẽpus ſine cibo præterire. At nihilominus ſi quis propter virium imbecillitatẽ deficit, nullo acceſſionis tempore nõ eſt ſuſtinendus: idque aut prunis ceraſijſue coctis aut conditis ſaccharo, aut hordei cremore, aut etiam pauco concreto carnium iure: quæ refrigerata ſitim pariter extinguũt. Hæc tamen minore periculo dabuntur inſtante quam incipiente febre, & increſcente quã ſumme vigente. In ea porro febre quæ continua eſt, & remſſionẽ nullam habet, neq; leuior vnquam fit, antelucanis horis quibus

omnes fere in somnum propensi sunt, aut matutino tempore, quod natura sua leuissimum est, plenior dandus est cibus, quam meridiano aut vespertino, quo fere asperior morbus est: verumtamen in homotono febre aptæ cibo sunt horę, quibus & integra valetudine quis ali consueuit. In quacunque nihilominus continua febre vis corpori deesse videtur, & arteriæ præ exilitate concidunt, & laborans exolui se metuit, eum cibo fouere viresque recreare licet.

Symptomatum quæ per febres affligunt remedia.

CAP. XIII.

RIGOR cōtinuæ febri superueniens quod eam plerumq; soluat, in malis non est, nec ulla ratione cohibendus, si eum præsertim sudor excipiat. frigus autem horror aut rigor intermittentium inuasionibus, si vehementius fatiget, corpusue concutiat, leniri tuto potest. Primum autem sub expectatione accessionis mature vestibus multis operiendus est æger, & omni potione prohibendus: summis

mis partibus & ijs quæ plurimum inalgescunt, adhibenda fomenta calida atque sicca, ut lapides candentes, aut titiones extincti: simul quoque obuolutus laborans spiritum diu continere debet. Si nihilo minus horror rigorue prorumpat, inter vestimenta extreme partes perfricandę sunt oleo chamæmelino calfacto, vel liliaceo, vel anethino, vel rutaceo, vel vnguento quod ex his & ex piperis, cardamomi, pyrethriue momento conficitur. Si vnctionum grauis est vsus, ea ipsa in aqua vitæ maceranda sunt, qua dein expressa rigentes partes perfundentur. Nonnulli vehementis rigoris initio eum qui conflictatur in balneum deducunt, in quo etiam calidiores herbæ incoxerint. At certe ne quid in eo peccetur, neue calor acrius inualescat, commodissimum sit ventriculum atque pręcordia fouere feruefacto iure calidarum stirpium, vt mentæ, absinthij, saluiæ, rutæ, origani, chamæmeli & anethi, cum anisi & fœniculi semine, cui etiam vini albi paulum sit adiectum: concalfacta enim febris origine, horror sæpe discutitur: simulque melior fit præcordiorum

status

ſtatus. Quum quis ex horrore iam incaleſcere cœpit, ſi (ut fere fit) nauſeabundus eſt, data aqua tepida, interdum ſubſalſa, uomere cogendus eſt, uel mulſa data, uel hydrelæo, uel, ſi tenacior humor eſt, ſyrupo acetoſo aut oxymelite tum ſimplici tum ſcillitico aqua hordei tepida diluto. Quinetiã qui ſponte euomuit, horũ ope iterum uomere cogendus eſt, ut proritans intus materia radicitus extirpetur, quæ ſi multa tenaciorque exiſtit, uehementiora etiam ſuo loco tradenda poſtulat. Nam ut circumſpecte Celſus ante nos animaduertit, fere talis horror ab his oritur, quæ bilioſa in ſtomacho reſederunt. Si per hæc uomitio proritari nequit, piper tritũ drachmę unius põdere ex aqua calida ante acceſſionẽ potũ, horrorẽ inhibebit: ſed efficacius pilulę quę habẽt radicis ariſtolochię rotũdę ſcrupulos duos myrrhæ ſelectæ, piperis aã ſcrupulũ medium ex abſinthii uel mentę ſyrupo cõcinnatę. Sępe etiam per quartanã maxime omnia tum externa tum interiora corporis uſque adeo perfrigerata ſunt, ut in ipſo horrore aut uinum generoſum, meracum & calefactum, aut aromatites, aut aqua uitæ, aut calidiora

diora quædã offerre cogamur. Sitis quã so-lius linguæ & fauciũ ariditas parit, oris col-lutione ex aqua hordei tepida, uel ex aqua stillaticia plantaginis compescitur, uel ex ea in qua incoxerint pruna dulcia, zizypha, myxa, aut cydoniorum, cucurbitæ uel lactu cę semen, aut glycyrrhiza, aut quæcunq; ci tra astrictionem & calorem blande leniũt atq; humectant: ea ipsa ore etiam diutius contenta, lentore suo linguam, os & fauces siccescere non sinunt. Si dulcia non arri-dẽt, fallenda sitis est acinis mali punici, uel citrii aurantiiue lamis aqua rosata & sac-charo maceratis, uel oxalide mansa. Scabri-ties uerò atq; etiam linguæ orisue lentor detergendus primum est penicillo ex mel-le rosato: quod si non satis respondeat, pe-nicillus aqua rosata intingendus est, in cu-ius vncia, aluminis drachma vna & saccha-ri candi semuncia soluta sit. At si ex arefa-cto aut æstuante uentriculo & præcordiis sitis uehementer excruciat, neque his quæ nunc dixi falli potest, potus permittendus est, sed quàm tardissime ut hũc sudor prom ptius excipiat. Maturior, accessionẽ produ-cit, sitimq; nouam mox exasperat. Conue-
niet

niet autem potus ex diluto iure lactucę, portulacæ, plantaginis, & eorum lenientium quæ dixi, ex ſyrupo violato zizyphorum aut nympheæ & aqua ſextupla. Aut ſi putreſcens ſtomachi humor ſitis occaſio fuerit, è ſucco oxalidis, vuæ acerbæ, ceraſiorũ, mali punici uel citrij aut è ſyrupis qui ab his comparari ſolent, pari aquæ modo dilutis. Quum ceruicis aliarumue partiũ mador ſudorem inſtare pollicetur, vinum album tenue quadrupla aut ſextupla aqua dilutum hunc liberalius ciet. Potus autem omnis moderatus eſto, ne præcordia diuellat, & frigidiuſculus, ne crudiorem aluum liquidioremq; reddat. Capitis ex febre dolorem ſedat roſa, viola, nymphęa, lactuca, plantago, ſemperuiuum, & alia quælibet herba ex refrigerantibus, tunſa & ex aceto fronti temporibusque inducta: & quæ ab his extant tum olea tum vnguenta, cuiuſmodi eſt quod populeum appellant. Si vigiliæ aut delirium moleſtius exercet, his adijci poterunt hyoſcyami, papaueris & mandragorę folia vel ſemen, quæ & ipſa odoratu quoque non parum iuuant. ex his lotiones, vnctiones, cataplaſmata non

fronti

fronti modo & temporibus, ſed ſyncipiti quoque tuto admouentur, ſi neque capitis grauitas,neque deſtillatio neque tuſſis dehortatur. Si nimia metuitur refrigeratio, permiſceantur his ſerpillum,anethum & ruta, quibus etiam ad vigilias & deliria nō parua vis eſt. Si extremum malum eſt, in quouis oleo ſolui poteſt opium, vt in ſingulis vncijs huius bini ſint ſcrupuli, eoque frons tempora & ipſæ nares oblinantur. Sed & interdum drachmam vnam philonij romani,aut ſcrup.duos,pilularum è cynogloſſo vorare extrema neceſſitas expoſtulat. His etiam præſidiis ſuccurritur, cum febricitans, aut quouis acuto morbo decumbens, citra manifeſtam occaſionem, huc illuc immodica iactatione ſeſe deuoluit. Aut ſi forte iactationis cauſa fuerit capitis, præcordiorum,aut lumborum æſtus, his refrigerantibus,quæ in hæc ſupra retuli,demulcendus erit. Spirandi difficultas quæ fere ob febris ęſtū uehementer premit ac pene ſuffocat,iiſdem quoque tollitur remedijs, & cordis epithemate, quod inter refrigerantia retuli, & potu frigido quo minime prohibendus eſt æger,ſi tum

maxime exigit. Animi defectio aut etiam syncope quum per febres ardentes ex bile in os uentris effusa proficisci soleat, nõ melius arceri abigiue potest, quàm succo mali punici aut citrij aut uuæ acerbæ sumpto: aut pane vorato ijsdem intincto. Spongia quoque mistis inter se aqua rosacea & aceto imbuta, quæ uentriculi ori tepida imponetur. Sudor optimus tenuis tepidus calidusue minime fœtidus facile ac citra laborem uniuersim è toto corpore dimanans, qui sitim ardoremq; compescit & intermittentis febris accessionem integre finit, aut continuæ acrimoniam remittit, qualis fere est qui decretorio die superuenerit. Is, quoad uires permittunt tolerandus, atq; etiam si parcius erumpit proliciendus est. Si uero, immoderato corpus iam difluit & exoluitur, coerceri debet tum aëris tum corporis refrigeratione. Interdũ perfusione ex oxycrato aut omphacio, aut ex aqua in qua incoctę sint rosę, cytini, balaustia, malicoriũ, myrti salicisque folia, gallæ & cupressi glandes. Interdũ vnctione ex oleo rosato, myrtino, mastichino aut melino: In quibus si necessitas postulat succinũ tritũ aut gummi

mi aut cerę exiguum solutum sit, ut emplastica vi cutis spiracula tenacius inserciat. At uerò sudor crassus, glutinosus frigidus ac fœtidus ægre nec è corpore toto prorũpens initio quidem non omnino malus, sępe enim qui eiusmodi primus vel è capite vel ex alia parte manat, postea melior ex uniuerso corpore euadit. Talis autem diu ac multũ perseuerans omnino malus, nã cũ uiriũ robore, impuritatem summam & morbi longitudinem, cum imbecillitate extinctionem fore denunciat. Sudorem malum nunquã prouoces: sępe cohibeas, ac tũ pręcipue purgando corpori sustinendisq; viribus operã nauato. Si qua alia symptomata præter febris conditionẽ obrepunt vt lienteria ex frigidiore & immodico potu, vt tussis ex refrigerato pectore, ut ex nudato capite destillatio, propriis ea tollãtur remediis, sed quæ tamẽ aut nihil aut minimũ curãdę febri obsint, & hãc quoad fieri põt leniãt.

FINIS.

INDEX.

Primus numerus paginam, secundus lineam indicat.

ABscessus vnus febrem nequit excutere. 51.24
Acuti morbi quorũ ĩcerta est prędictio 62.26
Aeger quando & quomodo in accessione sustinendus. 87. 13
Aegris inuisendis quę primum inuestiganda. 8. 20
Aestuantes partes hydrelæo perfundendę. 77. 11
Alui spontanea deiectio perfecta crisis. 52. 8
Animi defectio supra horas 24. citra exitiũ. 62. 14
Animi defectionem & syncopem leuantia. 94. 1
Antiqui primis diebus à cibo abstinebant. 83. 6
A potu frigidę in febribus quid agendum. 82. 2
Apozemata refrigerantia & aperientia. 72. 19
Apozemata & syrupi detergentia & incidentia. 73. 17

B

BAlneum ephemeris febribus quando confert. 37. 5
Bilis acrior febris tertianę exqsitę materia. 71. 3
Bilis flauæ domicilium. 16. 23
Bilis non substantiæ sanguinis, sed vni sero permiscetur. 71. 12
Bilis vomitione aut deiectione prorumpens. 74. 2

C

CAcochymiæ recentis emendatio. 20. 10
Cacochymiæ sedes præcipua. 16. 4
Cacochymiæ vacuandæ ratio. 24. 18

G

Cacochymiæ vetustioris subtractio. 20. 14
Cacochymia vnde. 15. 15
Capitis dolorem sedantia. 92. 15
Capitis dolor in ephemera quomodo leniendus. 37. 21
Capitis & præcordiorũ æstus demulcẽdus. 93. 18
Causa morborum non prætermittenda. 11. 6
Causa pretermissa symptomatis aliquando occurrendum. 76. 8
Cibus quando offerendus. 86. 17
Concoctio interrupta infida. 65. 8
Concoctio permanẽs certæ salutis nuntia. 65. 8
Crisis articulorũ doloribus nõ perficitur. 61. 10
Crisis quando sperari potest. 59. 10
Crisis vehementi perturbatione. 57. 25
Crisim perfectam sepe natura premonstrat. 59. 8
Crisim perfectam indicantia. 54. 15
Crisi vehementi, periculum non deest. 58. 2

E

EPithema. 77. 22
Exitialia signa raro primis diebus existunt. 64. 19

F

FEbres leuiter exitiales ars salutares reddit. 58. 16
Febris à cruditate indomita. 45. 3
Febris anceps. 65. 26. 44. 7
Febris acutior septimo die soluenda. 56. 8
Febris conditionem mutant impuritatis symptomata. 13. 16
Febris continua simplex. 30. 6. 12. 3

Febris continua quæ paulatim concoctione soluitur. 59.17
Febris continua crisim non habitura. 58.23
Febris continua quæ certam habet inuasionis horam. 53. 5
Febrium continuarum decretoria solutio. 49.20
Febris per commutationem solutio, crisis est imperfecta. 49.21.60.19
Febris cui ante septimam accessionem purgatio est necessaria. 75. 6
Febris cuius formidabilis est exitus. 16. 12
Febris diuturnæ indicia. 66. 7
Febris ephemera. 34.21
Febris ephemera quæ cognitu difficilis & curatu facilis. 35.15
Febris ephemeræ curandæ ratio. 35.23
Febre in ephemera cibus & potus opportunus. 36. 8
Febris ephemeræ à cute constipata curatio. 38. 4
Febris ephemera ex dentium dolore. 39. 3
Febris ephemera in diuturnam lentam quandoque degenerat. 39.16
Febris ephemera ex inanitione. 40. 2
Febris ephemera facile in putridam transit. 41.10
Febris ephemera purgatione aut venæ sectione arcetur. 41.12
Febris grauior ac periculosior. 53.20
Febris implicita. 29.24
Febris languidior. 56.21
Febris lentæ obscura initia. 30.17

 Febris

Febris magnitudinem, causę antecedentes ostendunt. 31.15
Febris pestilens. 12.20
Febre in pestilente simplici vrina qualis. 65.12
Febris purá & simplex intermittens. 29.19
Febris putrida metuenda. 40.10
Febris putrida corruptione accenditur. 43.4
Febrium putridarum curatio. 45.21
Febris putridę crisis nulla pfecta sudore fit. 51.9
Febris quę purgationem ante venæ sectionem requirit. 13.25
Febris quę secūdo die euacuationē requirit. 33.14
Febris quę materiā habet ī vasis maioribus. 49.10
Febris quę sensim paulatimque desinit. 50.3
Fabris quę repente, & contra, soluitur. 53.11
Febris quę minimo errore redit. 60.8
Febris quæ medicationem requirit. 68.20
Febres quarum materia turget. 61.18
Febribus quę nō remittūt qb⁹ horis alēdū. 87.24
Febris quando nec critice nec solutione, sed commutatione terminatur. 52.6
Febris quum sine medicamēto solui potest. 68.17
Febrem repletio frequenter gignit. 40.15
Febre remissa præter rationem, confidendū non esse. 54.26
Febrem rigor quandoque soluit. 88.17
Febris symptomatica. 30.23.50.19
Febris tertiana exquisita. 46.26.47.18
Febris tertianę exquisitę proxima continensque causa. 47.4

Febris tertianæ acceſſio quarta omnium vehementiſſima. 48. 1
Febre in tertiana ſanguis quãdo minuẽdus. 71.24
Febris ſolutio, perfecta criſi, valetudinem reſtituit. 50.25
Febrium methodica curatio. 28.11
Febricitantium potus. 80.16
Febricitantium victus humidus frigidus. 78.24
Frigida ſimplex cibis non permiſcenda. 80.24
Frigida calori infringendo valentiſſima. 80.26
Frigidę potũ quæ inconuenientia ſequũtur. 82. 6
Frigidę potio liberalior aduci ſiſſima. 82.21
Frigidam exhibendo quæ obſeruanda. 81.11

H

Horror in quartana quomodo leniẽdus. 90.22
Horrorem diſcutientia. 89.17
Humor corruptus accelerandam curationem indicat. 10.12
Humor impactus morbũ puicatiorẽ reddit. 10. 4
Humor vagus prompte medicamẽto cedit. 10. 2
Humorum præparatio neceſſaria. 25.24
Humorum vitioſitas purgatione tollitur. 27. 2
Humorum uitia quæ alias purgatione alias venæ ſectione corriguntur. 26. 7

M

Medicamentorum detergentiium & attenuantium vis. 12.15
Melancholici humoris ſedes. 17. 1
Metus recidiuæ. 51. 3
Morbus crudus aliquãdo in exitialẽ tranſit. 68. 1

Morbus exitialis. 67. 5
Morbus qui sponte soluitur ad salutem. 68. 7
Morbus qui legitimos ꝓgressus est habiturus. 11.16
Morborum simplicium medendi pręcepta. 27.13
Morbis ī leuibus nō ęque vacuatio festinãda. 33.26
Morbis quouismodo in acutis statim initio vacuandum. 33.18
Morbi sanatio perfecta & repentina. 55.24
Morbi materia mature subtrahenda. 57. 15
Morbi breuitas quando speranda. 73.13
Morbi reliquiæ naturæ committendæ. 74.19
Morborum putridorum curatio. 84. 3

O

Obstructiones reserantia. 69.14
Ordo nutriendi in febribus. 78.26
Oris lentore obducti detersio. 91.14

P

Papulæ circum labra naresque obortę non semper febrē tertianam soluunt. 73. 5
Parotis deliriū vel cataphorā nō febrē soluit. 63.19
Plethora impura, secta vena, tuto soluitur. 19. 8
Plethoræ residentia. 15. 9
Plethora quę morbū minatur quādo soluēda. 18. 8
Plethoræ origo. 14. 15
Pleuritis pura & exquisita. 11.19
Pleuritis non exquisita. 13. 7
Potus maturior accessionem producit. 91.25
Pręparatio quando non necessaria. 70.19
Purgatio impuritatis. 25. 16
Purgatio conueniens in febribus. 69.25

R

REfrigerantia. 78. 7
Rigorem quę leniunt. 88.23
Rhabarbarum ſine aperientibus & lenientibus incommodum. 70.12

S

SAnguis profluens quam febrem ſoluit. 51.16
Sanguinis miſsio opportuna. 18.17
Sentina totius corporis. 16. 7
Sitis ex linguę ariditate. 91. 1
Sitim per febres ſedantia. 36.24
Somnum conciliantia 92.19
Spirandi difficultatem leuantia. 93.21
Sudor optimus. 94. 9
Sudor malus non prouocandus. 95.12
Sudor quomodo & quando arcendus. 94.17
Sudor omniũ euacuationum poſtrema. 55.21
Sudor craſſus fœtidus diu perſeuerãs malus. 95. 3
Sudorẽ vinum albũ tenue quando excitat. 92. 2
Subſtantia viſcerum labefactata vix integre ſanatur. 24. 2
Symptomata partem affectam indicant. 32. 4

T

TEmpora obſeruanda in morbis qui exaſperantur. 86.11
Topicorum vſus. 27. 5
Tumor durus præparationẽ poſtulat. 10. 9

V

VAcuatio a veteribus omiſſa. 24.25
Vacuatio plenior in ephemera raro arte

tentanda. 37.10
Vacuatio plenior in tertiana quando expectanda. 41.22
Vacuatio vniuerſalis, febris eſt iudicatio. 63.17
Vaſorũ impuritas venę ſectione minuitur. 25. 2
Venæ ſectio inutilis. 25.10
Venæ ſectio inflammationes tollit. 26. 9
Venę ſectio tertianę exquiſitę incõmoda. 70.24
Venarum ſucci varie corrumpuntur. 17.16
Ventriculi & inteſtinorũ ꝓpriũ excremẽtũ. 16.16
Victus ratio & curatio in ephemera à repletione. 42. 1
Victus ratio in peracutis. 85 5
Victus tenuiſsimus veteribus quis. 78.18
Vires tenui cibo ſuſtinendæ. 84.12
Viſceris ſubſtantię corruptio vitium grauiſſimum. 10.24
Vitiũ hęreditariũ vix arte corrigitur. 11. 1
Vomitio acceſsionis initio. 74. 5
Vomitum cientia. 90. 1
Vomitio intermittentes febres indicat. 52.16
Vrina in febre tertiana iudicium affert. 48.10
Vrinę confuſæ & crudæ incertitudinis prænuntiæ. 64.24
Vrinæ quales in febribus quæ ſeptimo die ſoluuntur. 54. 8
Vrinę puriores. 74.15
Vrinis non ſemper fidendum. 65.23

Finis Tabulæ.

37.10
41.22
63.17
25. 2
25.10
26. 9
70.24
17.16
16.16
42.1
85 5
78.18
84.12
10.24
11. 1
74. 5
90. 1
52.16
48.10
64.24
54. 8
74.15
65.23

